

ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

ULOGA BRIGADE ZRAČNIH SNAGA I PROTIVZRAČNE ODBRANE ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE U SISTEMU SIGURNOSTI

- magistarski rad -

Kandidat:

Džemal Aljović

Broj indeksa: 171-NS/20

Mentor:

Prof.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, oktobar, 2021.

SADRŽAJ

UVOD	3
TEORIJSKO – METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU	6
a) Predmet rada	6
b) Problem rada	6
c) Osnovni pojmovi u istraživanju	7
d) Generalna hipoteza.....	7
e) Izvedbene hipoteze.....	7
f) Vremenski i prostorni okvir istraživanja	8
1. SISTEM SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE	8
1.1. SISTEM VANJSKE (ODBRAMBENE) SIGURNOSTI	10
1.2. SISTEM UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI.....	14
1.3. SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA.....	16
2. BRIGADA ZRAČNIH SNAGA I PROTIVZRAČNE ODBRANE ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE U SISTEMU VANJSKE (ODBRAMBENE) SIGURNOSTI	20
2.1. HRONOLOŠKI PREGLED FORMIRANJA I RAZVOJA BRIGADE ZRAČNIH SNAGA I PZO OS BIH	21
2.2. UPRAVLJANJE PERSONALOM I MATERIJALNO-TEHNIČKA OPREMLJENOST U BRIGADI ZS i PZO OS BIH	25
2.2.1. Upravljanje personalom	30
2.2.2. Nabavljanje i održavanje naoružanja i vojne opreme	33
2.3. UČEŠĆE BRIGADE ZS I PZO OS BIH U VOJNIM VJEŽBAMA I BILATERALNOJ VOJNOJ SARADNJI	43

3. BRIGADA ZRAČNIH SNAGA I PROTIVZRAČNE ODBRANE ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE U SARADNJI SA INSTITUCIJAMA SISTEMA UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI I ZAŠTITE I SPAŠAVANJA	45
3.1. Normativno-pravna uređenost za angažman brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u saradnji sa institucijama sistema unutrašnje sigurnosti i zaštite i spašavanja	49
3.2. Saradnja s vladinim institucijama (ministarstva, policija, „usluge“ prevozadelenacije...)	57
3.3. Saradnja sa civilnom zaštitom i drugim institucijama u sistemu zaštite i spašavanja	59
ANKETA I REZULTATI	61
ZAKLJUČAK	69
SKRAĆENICE	73
LITERATURA	74

UVOD

Tokom historije, sukobi i ratovi su se mijenjali i razvijali, pa se tako i prostor vođenja rata razvijao od dvodimenzionalnog ratovanja na kopnu i moru, a pojavom podmornica i aviona, do prostora bojnih djelovanja koji dobija svoju treću dimenziju: dubinu i visinu. S pravom se smatra da se nastankom zračnih snaga, vezuje i pojava treće dimenzije prostora ratovanja. Brigada zračnih snaga i PZO nadvladavši stacionaranost rata u dvije dimenzije, prvi put su donijele dinamičku, a samim tim odlučujuću i presudnu komponentu rata.

Koncept razvoja brigade zračnih snaga OS BiH bi trebao biti dio sveobuhvatnog koncepta razvoja OS BiH, te da opisuje kako će buduće brigada zračnih snaga i PZO OS BiH pružiti odgovornu i efikasnu ulogu u svjetlu budućeg operativnog i strateškog okruženja. Također, trebao bi prikazivati kako će buduće brigada zračnih snaga i PZO OS BiH izvršavati svoje temeljne zadatke, nezavisno ili u sklopu udruženih i multinacionalnih snaga podržavajući ciljeve nacionalne sigurnosti BiH. Nadalje, treba da je vođen pravcem izraženim u strateškim dokumentima OS BiH, počevši od sigurnosne politike BiH pa do temeljnih doktrinarnih dokumenata koji su u upotrebi u OS BiH.

Koncept razvoja brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u budućnosti i Plan razvoja i modernizacije OS BiH bi trebali biti komplementarni dokumenti. Koncept razvoja pruža kontekst za pravac u Plan razvoja i modernizacije, dok Plan razvoja i modernizacije predstavlja vjerodostojnu stazu prema projekcijama koncepta. Koncept razvoja brigade zračnih snaga i PZO treba da uzima trenutne glavne zadatke zračnih snaga koje su zacrtane u zakonu o odbrani i trenutnoj misiji brigade zračnih snaga i PZO, te na osnovu budućeg okruženja postavljenog u strateškim dokumentima. BiH bi trebalo da opisuje kako će se brigada zračnih snaga i PZO razvijati i provoditi svoje osnovne zadatke u svrhu sveukupne nacionalne sigurnosti BiH sa izazovima u budućem okruženju. On treba da pruža sliku budućih operacija koje OS BiH i sigurnosni sistem u BiH žele da postignu, opisujući željeno stanje za razvoj snaga. Kao koncept razvoja snaga on podliježe ispitivanju, procjeni i ocjeni kako bi se potvrdile njegove ideje ili predložile bolje alternative.

Trenutno brigada zračnih snaga i PZO OS BiH i Plan modernizacije bi trebalo da prikazuju institucionalni kurs za prelazak iz trenutnog stanja u onaj sličan budućim snagama opisan u konceptu razvoja brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u budućnosti. Brigada zračnih snaga i

PZO OS BiH treba biti organizovana, obučena i opremljena da pruži operativne snage u svrhu olakšavanja izvođenja operacija. Imperativi i vektori se moraju ocrtati kroz Plan razvoja i modernizacije OS BiH kao i radnje koje se trebaju poduzeti kako bi se postigao željeni cilj predstavljen konceptom.

Dok koncept razvoja brigade zračnih snaga i PZO OS BiH prikazuje brigada zračnih snaga i PZO koje koriste napredne tehnike i tehnologije na inovativne načine u cilju odvraćanja i poraza protivnika, on također naglašava da se priroda ratnih sukoba neće bitno mijenjati u skorijoj budućnosti. Rat će i dalje biti sukob volje između protivnika koji razmišljaju i dogodit će se u okruženju neizvjesnosti i brzih promjena. Međutim, karakter ratovanja postaje sve manje predvidiv, a sve složeniji. Nijedna tehnologija ili tehnika neće eliminisati metaforičnu maglu i trenje rata, a protivnici koji žele ostvariti svoje ciljeve neće ignorisati nijednu vojnu prednost kao ni nedostatak. Dok će rat ostati instrument politike, s pridruženim ograničenjima i određenim zadacima za vojne snage, navigacija u odnosu izmeđa politike i rata biti će još složenija u ionako složenoj budućnosti.

Ministarstvo odbrane BiH, koje bi trebalo da vrši stručne analize budućeg okruženja uz obavještajne strukture sistema sigurnosti BiH, trebalo bi naglašavati da je završena era u kojoj brigada zračnih snaga i PZO OS BiH mogu trenutnim kapacitetima izvršavati svoju zakonom određenu ulogu i misiju te identifikovati nove trendove za koje je velika vjerovatnoća da karakterišu budućnost:

- Povećanje brzine i širenja tehnoloških promjena,
- Geopolitička nestabilnost,
- Povećanje oskudnosti prirodnih resursa,
- I sve važnija i ranjivija globalna zajednica.

MO BiH bi trebalo da koristi ove trendove za dobivanje varijabli koje mogu imati posljedice za Oružane snage u cjelini:

- Sticanje i razvoj sposobnosti protivnika za slabljenje BiH,
- Sve veći značaj ili učestalost nepravilnih, urbanih, humanitarnih i obavještajnih operacija,
- Sve veći izazovi odvraćanju,
- Iskorištavanje novih tehnoloških mogućnosti,

- Izazovi klimatskih promjena.

Brzi tempo promjena koji se događaju u cijelom svijetu djeluje kao zajednička nit između ovih trendova i implikacija i spaja neizvjesnost i složenost budućeg okruženja.

U skladu s tim, kao središnja ideja, u konceptu razvoja brigade zračnih snaga i PZO OS BiH se pojavila operativna agilnost kao mogući pristup zračnih snaga u izvršavanju svojih zadataka u budućem vremenu i mogućim sukobima. Dok koncept razvoja opisuje brigadu zračnih snaga koja provodi operativnu spretnost, pripadnici brigade zračnih snaga i PZO u potpunosti bi trebali da razumiju da će uspjeh ovisiti o bliskim odnosima s partnerima, posebno u okviru združenih snaga. Brigada zračnih snaga i PZO trebaju da traže odvažne i inovativne pristupe prilikom izvršenja svojih osnovnih zadataka, bilo da podržavaju ili su podržavane, a sve u cilju da bi postigle rezultate koji se postavljaju pred njih u uvjetima djelovanja u združenim operacijama, s temeljnom ulogom da podrže nacionalne sigurnosne ciljeve. Cilj nije stvaranje efikasnijih zračnih snaga radi sebe, već zarad združenih snaga i države u cjelini.

Funkcije MO BiH i Zajedničkog štaba OS BiH i njegovih glavnih komponenti usmjeravaju brigadu zračnih snaga i PZO da državi pruži stratešku budnost, strateški domet i stratešku moć u obliku stalnih snaga koje imaju sposobnost, zajedno sa snagama KoV, odvraćanja od agresije i nasilja od strane državnih, nedržavnih i pojedinačnih aktera te da spriječe sukob i ako odvraćanje ne uspije da provedu čitav spektar vojnih operacija u korist nacionalnih interesa BiH. Kroz glavnu misiju brigade zračnih snaga i PZO ona bi trebalo da omogući ova tri elementa: budnost, domet i moć. Osnovna misija brigade zračnih snaga i PZO OS BiH se provodi kroz zadatke zaštite suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine i pružanja pomoći civilnim strukturama u reagiranju na prirodne i/ili druge katastrofe i nesreće, te kroz učešće u operacijama podrške miru. Koncept razvoja brigade zračnih snaga i PZO treba da opisuje kako će se odgovoriti na ovaj poziv u budućnosti.

U skladu s tim, problem u središtu koncepta razvoja brigade zračnih snaga i PZO OS BiH je: kako će buduće brigada zračnih snaga i PZO pružiti odgovornu i efikasnu stratešku budnost, strateški domet i stratešku moć u predviđenom okruženju u budućnosti?

Osnovna svrha ovog rada je odrediti temeljni pravac razvoja brigade zračnih snaga i PZO OS BiH s ciljem da, kroz kritičku analizu osnovnih odbrambenih dokumenata s posebnim akcentom

na njenu ulogu u sistemu sigurnosti OS BiH, te ukazati na potrebu uvođenja borbenog elementa u brigada zračnih snaga i PZO OS BiH, te koji bi se uvjeti ispunili uvođenjem borbenog elementa u brigadu zračnih snaga i PZO OS BiH kroz nabavku borbenih helikoptera, čime bi se omogućilo povećanje operativnih sposobnosti brigade zračnih snaga i PZO OS BiH, a samim time i Oružanih snaga BiH u cjelini, vodeći računa o sigurnosnim izazovima s kojima se trenutno susreće Bosna i Hercegovina.

S obzirom da brigada zračnih snaga i PZO OS BiH trenutno ne raspolaže borbenim elementima u svom sastavu, a uzimajući u obzir zadatke i ciljeve koji se postavljaju pred njih, opravdano se postavlja hipoteza: Uvođenjem borbenog elementa u brigadu zračnih snaga i PZO OS BiH kroz nabavku borbenih helikoptera gdje će se omogućiti i osigurati razvoj novih sposobnosti radi postizanja i unapređenja potrebne autonomije u izvođenju udruženih djelovanja OS BiH.

TEORIJSKO – METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU

a) Predmet rada

Predmet rada je Brigada Zračnih snaga i protivzračne odbrane, kao dijela Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, od njenog formiranja pa do danas. S obzirom na mogućnosti angažmana ove brigade u svim segmentima sistema sigurnosti od odbrane, preko saradnje sa institucijama unutrašnje sigurnosti do sistema zaštite i spašavanja, evidentno je da je kroz svoje postojanje često angažovana. Odgovor na različite prijetnje, ali i saradnja sa civilnim strukturama u reagiranju na prirodne i druge nesreće čine okosnicu angažmana brigade van sistema odbrane, a u sistemu unutrašnje sigurnosti i sistemu zaštite i spašavanja. Multifunkcionalna uloga Brigade zračnih snaga i PZO pokazuje veliku potrebu ulaganja u obučavanje i ospozobljavanje personala, nabavku odgovarajućih materijalno – tehničkih sredstava, naoružanja i vojne opreme, kao i proširenje saradnje s mnoštvom institucija i tijela u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine.

b) Problem rada

Mnogobrojni zahtjevi koji se postavljaju pred komandu i personal Brigade zračnih snaga i PZO i očekivanja da se ispune ovi zahtjevi, značajno utiču na rad, organizaciju i djelovanje jedinica u njenom sastavu. Podmlaćivanje personala i nabavka odgovarajućih materijalno – tehničkih sredstava, naoružanja i vojne opreme predstavljaju dugogodišnje napore na

osposobljavanju i opremanju pripadnika brigade. S obzirom da se Bosna i Hercegovina obavezala na ispunjavanje međunarodnih obaveza u operacijama podrške miru, iskazala namjeru za pristupanje Sjevernoatlantskom savezu (NATO) i drugim sigurnosnim obavezama u procesu euro – atlantskih integracija, jasno je da se još mnogo treba uraditi na postizanju ovih ciljeva. Postojeća normativno – pravna dokumenta omogućavaju da se Oružane snage BiH, i Brigada zračnih snaga i PZO kao njen sastavni dio, u potpunosti uključe u realizaciju postavljenih ciljeva. Problemi i izazovi s kojima se u ovom procesu nalazi komanda i personal Brigade zračnih snaga i PZO brojni su, a zahtjevi za njen angažman u ljudskom i materijalnom smislu u i izvan sistema odbrane, daleko je veći i zahtjevniji. Pitanja koja u smislu ovoga rada treba istražiti su: Kakva je opremljenost i obučenost pripadnika Brigade zračnih snaga i PZO? Koje uvjete treba ispuniti kako bi Brigada zračnih snaga i PZO bila u potpunosti operativna u sistemu odbrane? Kako je moguće proširiti modalitete saradnje Brigade zračnih snaga i PZO sa institucijama sistema unutrašnje sigurnosti? Da li je postojeće angažiranje u pružanju pomoći civilnim strukturama u reagiranju na prirodne i druge nesreće adekvatno?

c) Osnovni pojmovi u istraživanju

Osnovni pojmovi u istraživanju su: brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane, modernizacija, komunikacija, sistem informacijskih struktura, kontrola zračnog prostora, pripremna komponenta/rezervna jedinica itd.

d) Generalna hipoteza

S obzirom na navedeni predmet i problem rada formulisana je i generalna hipoteza koja glasi: „Brigada Zračnih snaga i protivzračne odbrane Oružanih snaga Bosne i Hercegovine ima važnu ulogu u obavljanju zadatka u sistemu odbrane i saradnji sa institucijama unutrašnje sigurnosti i zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini.“

e) Izvedbene hipoteze

1. Sposobnost integrisane protivzračne odbrane je uslov za ulazak u NATO.
2. Modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu.

3. Budućnost postizanja uspješne misije je u finoj mješavini posadnih i besposadnih letjelica.
4. Uspostava trajne komunikacije i informacijske strukture sistema navođenja letjelica je u stalnom napredovanju i bilježi pozitivni pomak.

f) Vremenski i prostorni okvir istraživanja

S obzirom na činjenicu da je magistarski rad kvalitativno istraživanje, u toku izrade istog, iščitavani i korišteni su razni i različiti izvori, literatura i naučni časopisi u cilju što kvalitetnije implementacije teme. Shodno navedenom, elektronski je realizovana anketa čiji su rezultati predstavljeni u nastavku rada. Vremenski okvir koji je ispitanicima bio na raspolaganju za pristupanje anketi je tri mjeseca.

1. SISTEM SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sigurnosna politika) je dokument koji definiše dugoročnu i koherentnu strategiju, koja daje okvir i smjernice za izgradnju sistema, strukture i svih mehanizama neophodnih za efikasno djelovanje sektora sigurnosti. Sigurnosnu politiku razrađuje izvršna vlast Bosne i Hercegovine koja ima sposobnost da koordinira primjenu obavještajno-sigurnosnih, vojnih, ekonomskih, diplomatskih, tehnoloških, informacijskih i ostalih resursa radi postizanja sigurnosnih ciljeva. Pored osnovnih vrijednosti, koje su zbog značaja za ukupnu sigurnost Bosne i Hercegovine posebno istaknute, dokument također procjenjuje sigurnosno okruženje, rizike i prijetnje, te definiše principe, interes i ciljeve koje Bosna i Hercegovina želi ostvariti u oblasti sigurnosti.

Bosna i Hercegovina će nastaviti izgrađivati povoljno stanje sigurnosti u kojem će biti osigurane osnovne vrijednosti koje proističu iz Ustava BiH, a to su: državni kontinuitet, suverenitet, politička nezavisnost, teritorijalni integritet i međunarodni subjektivitet, ljudska prava i osnovne slobode njenih građana po međunarodnim standardima, razvoj parlamentarne demokratije i slobodnih demokratskih izbora, vladavina prava, nacionalna ravnopravnost i pomirenje naroda, stabilan ekonomski razvoj u uvjetima slobode kretanja robe, usluga i kapitala, socijalna pravda i sigurnost, prirodno i kulturno bogatstvo, zdravstvena zaštita njenih stanovnika, zdravi i stabilni ekološki uvjeti za život čovjeka i razvoj međunarodne regionalne saradnje. Sigurnosna politika, kao dio državne politike, je organizovano provođenje mjera i aktivnosti na uspješnoj i dugotrajnoj zaštiti navedenih i drugih vrijednosti Bosne i Hercegovine, uz optimalno korištenje svih resursa koji joj stoje na raspolaganju.

Dosljednim ispunjavanjem preuzetih međunarodnih obaveza i aktivnom saradnjom na međunarodnom planu, Bosna i Hercegovina će pokazati da je pouzdan partner, sposoban da učestvuje u naporima zajednice demokratskih zemalja, usmjerenim ka postizanju trajnog mira i stabilnosti u evroatlantskom sigurnosnom prostoru. Opredijeljena za intenzivnu saradnju i integracije na političkom, ekonomskom i sigurnosnom planu, u okviru regionalnih, evropskih i evroatlantskih struktura, Bosna i Hercegovina će dati svoj doprinos daljoj izgradnji demokratske, miroljubive i stabilne Evrope i svjetskog mira u cjelini.

Sigurnosna politika, na osnovu identifikovanih izazova sa kojima se država suočava, definiše sigurnosne ciljeve i, primjenom svih elemenata moći Bosne i Hercegovine, ostvaruje mir, sigurnost i prosperitet svih njenih građana.

Ostvarivanje ciljeva Sigurnosne politike zasnovano je na jasno određenim principima, koji su istovremeno i osnov za djelovanje i unutrašnje organizovanje svih organa i institucija sistema sigurnosti, kao i drugih subjekata društva koji na određen način participiraju u izgradnji i ostvarivanju njenih ciljeva. Sigurnosna politika je zasnovana na slijedećim principima:

- Princip pravne uređenosti:

Sigurnosna politika, kao specifično područje društvenog djelovanja, zasnovana je na ustavnim i zakonskim odredbama i normama međunarodnog prava, kao i na pravima i obavezama koje proističu iz međunarodnih dokumenata koje je Bosna i Hercegovina prihvatile u ovoj oblasti. To podrazumijeva da pravna uređenost sigurnosnog koncepta mora biti primjerena objektivnim potrebama i postavljenim sigurnosnim ciljevima nesmetanog razvoja demokratskog društva.

- Princip nedjeljivosti sigurnosti

Nedjeljivost sigurnosti u savremenom svijetu ukazuje da nivo sigurnosti u okruženju i šire nužno utiče na sigurnost u Bosni i Hercegovini, i obratno. Ovakvi interaktivni odnosi u oblasti sigurnosti u svijetu obavezuju sve države, pa time i BiH, da preuzme odgovornost u održavanju unutrašnje i vanjske sigurnosti i da u granicama svojih kapaciteta, kroz saradnju i partnerstvo sa drugim subjektima međunarodnih odnosa, aktivno doprinosi ukupnoj sigurnosti.

- Princip sveobuhvatnosti u zaštiti vitalnih vrijednosti

Uzimajući u obzir kompleksnost i međuzavisnost savremenih rizika i prijetnji, Bosna i Hercegovina će osigurati koordinaciju aktivnosti postojećih, a gdje je potrebno ustanoviti i odgovarajuće nove mehanizme unutar sistema sigurnosti, s ciljem pružanja sveobuhvatne i aktivne zaštite njenih društvenih vrijednosti i interesa. U fazi je reforme sistema sigurnosti i drugih političkih tijela koja će koordinirati i nadzirati rad institucija koje učestvuju u funkcionisanju tog sistema.

- Princip miroljubivosti i partnerstva

Bosna i Hercegovina je čvrsto uvjereni u mogućnost rješavanja svih otvorenih pitanja političkim i pravnim sredstvima. Nema teritorijalnih pretenzija prema susjednim i drugim državama, niti susjedne i druge države doživljava kao neprijateljske i kao moguću prijetnju svom teritorijalnom integritetu i suverenitetu. Zbog toga je od posebnog značaja dalje razvijanje dobrosusjedskih odnosa zasnovanih na principima jednakosti i saradnje.

- Princip transparentnosti

S ciljem ostvarivanja demokratske kontrole u oblasti sigurnosti, osigurati će se odgovarajuća transparentnost aktivnosti nadležnih državnih institucija, u skladu sa standardima koji se primjenjuju u razvijenim demokratskim državama. To podrazumijeva jedinstveno upravljanje i kreiranje daljeg razvoja sigurnosnog sistema i aktivno ostvarivanje nadzorne funkcije od strane Parlamentarne skupštine, Predsjedništva i Vijeća ministara BiH nad zakonitošću rada institucija koje čine taj sistem

- Princip otvorenosti za promjene

Kako je sigurnosni kontekst po sebi dinamičan, Sigurnosna politika će biti otvorena za doradu, kreiranje i prilagođavanje. Na ovo obavezuju moguće nagle i iznenadne prijetnje stanju sigurnosti u zemlji, regionu i svijetu.

1.1.SISTEM VANJSKE (ODBRAMBENE) SIGURNOSTI

Geopolitičke promjene nastale u Evropi i svijetu nakon pada komunizma, izbijanja regionalnih kriza u jugoistočnoj Evropi i drugdje prouzrokovale su novu globalnu podjelu odgovornosti u odnosu na najznačajnije transatlantske i evropske partnere EU - SAD i Rusku Federaciju, kao i nove oblike saradnje sa zemljama u Procesu stabilizacije i pridruženja EU, kojim je obuhvaćena i Bosna i Hercegovina u statusu potencijalnog kandidata za članstvo.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine u dokumentu "Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine", utvrdilo je principe, pravce i prioritete vanjske politike kao aktivnu komponentu unutar ukupne sigurnosne politike. Vanjska politika BiH usmjerena je ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja. U međunarodnim odnosima, aktivnosti BiH zasnivaju se na principima koji su sadržani u Povelji UN-a, Završnom aktu iz Helsinkijskih i ostalim dokumentima Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi, te na općeprihvaćenim principima međunarodnog prava.

Opredjeljenje za postupnu integraciju u Evropsku uniju podrazumijeva spremnost za prihvatanje odredbi, pravne strukture i organizacijskih mehanizama Zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU-a. Kao potencijalni kandidat za sticanje članstva, BiH za sada ostvaruje odnose s Evropskom unijom u okviru Procesa za stabilizaciju i pridruživanje kojim su obuhvaćene zemlje zapadnog Balkana.

Zajedničkim usvajanjem Deklaracije sa Samita EU-a - Zapadni Balkan, juna 2003. u Solunu, sve države su prihvatile "Solunski program za zapadni Balkan: Kretanje prema evropskoj integraciji", kojim je uveden niz instrumenata i oblika saradnje sa EU-om. Uspostavljen je i redovan bilateralni politički dijalog EU - BiH na ministarskom nivou. Države kandidati za članstvo u Evropsku uniju pozvane su da se pridruže pojedinim izjavama i zajedničkim stavovima prema određenom problemu. Bosna i Hercegovina je trenutno korisnik sljedećih mehanizama Zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU-a:

- Policijske misije u BiH (EUPM-a), koja je naslijedila Međunarodne policijske snage UN-a (IPTF) sa zadatkom reforme policijskih snaga u BiH i primjene evropskih standarda u toj oblasti;
- Misije vojnih snaga EU-a (EUFOR-a), koje su preuzele zadatak održavanja mira u BiH od Stabilizacijskih snaga (SFOR-a) pod vođstvom NATO-a;
- Visoki predstavnik za provođenje mirovnog sporazuma u BiH je ujedno i specijalni predstavnik EU-a.

BiH je članica Ujedinjenih naroda, OSCE-a i Vijeća Evrope i članica ili posmatrač u mnogim drugim međunarodnim organizacijama i sporazumima, te aktivna učesnica regionalnih i podregionalnih inicijativa.

Kao aktivan učesnik kolektivne sigurnosti na globalnom planu, trenutno je angažovana u međunarodnim mirovnim naporima. Vojni posmatrači BiH su uključeni u misije UN-a u Kongu, Sijera Leoneu, Etiopiji i Eritreji, Liberiji, Istočnom Timoru. Jedinica Oružanih snaga BiH za uništavanje neeksplodiranih ubojnih sredstava učestvuje u okviru misije međunarodne podrške miru u Iraku.

Bosna i Hercegovina je podržala osnivanje Međunarodnog krivičnog suda i ratifikovala Rimski statut iz 2001.godine. Prihvatile je Kodeks ponašanja EU-a u pogledu izvoza oružja i ugradila

ga u svoje zakonodavstvo. Potpisnica je većine postojećih međunarodnih sporazuma i ugovora o neširenju oružja za masovno uništenje. O pitanju razoružanja BiH i EU dijeli zajedničke stavove, posebno o smanjenju i sprečavanju nelegalne trgovine lakin naoružanjem kao i unapređenju Programa akcije o nezakonitoj trgovini lakin naoružanjem na regionalnom nivou u okviru OSCE-a.

Bosna i Hercegovina ima identične stavove kao i Evropska unija u oblastima: zabrane razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja; sveobuhvatne zabrane nuklearnih proba; prevencije trke u naoružanju u svemiru; transparentnosti vojnih izdataka i kontrole oružja za masovno uništavanje. Podudarne stavove imaju i u pogledu unapređenja i zaštite ljudskih prava, ravnopravnosti spolova i položaju žene u društvu. Prema sadržaju i pregledu glasanja po usvojenim rezolucijama UN-a u domenu ljudskih prava, stavovi BiH i EU-a uglavnom se podudaraju.

Bosna i Hercegovina će se i dalje zalagati za rješavanje otvorenih međunarodnih pitanja i kriza konstruktivnim dijalogom, pri čemu diplomacija treba odigrati ključnu ulogu u njihovom rješavanju mirnim putem. Kroz intenzivnu saradnju i izgradnju mjera povjerenja i sigurnosti, Bosna i Hercegovina će ostvariti što bolje odnose s drugim državama, a time doprinijeti regionalnoj i globalnoj sigurnosti.

Odbрамbena politika Bosne i Hercegovine je važan dio unutrašnje i vanjske politike. Izgrađena je na strateškim principima koja odgovaraju vanjskoj i sigurnosnoj politici i rezultat je razmatranja šireg sigurnosnog okruženja. Odbrambena politika definiše glavne elemente odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine i načine na koji oni funkcioniraju, uključujući Oružane snage kao najbitniji dio sistema.

Odbrambena politika Bosne i Hercegovine se zasniva na sljedećim principima:

- demokratskoj, civilnoj kontroli vojske, uz parlamentarni nadzor;
- transparentnosti aktivnosti u oblasti odbrane, uključujući planiranje i budžetiranje odbrane;
- uravnoteženosti snaga i mogućnosti unutar Bosne i Hercegovine, podregija i jugoistočne Evrope;

- modernizaciji snaga, uključujući razvoj kompatibilnosti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine s NATO-om;
- integraciji u evroatlantske kolektivne sigurnosne strukture;
- saradnji u oblasti kontrole naoružanja i mjerama izgradnje sigurnosti i povjerenja, uključujući učešće u sigurnosnim strukturama i protokolima jugoistočne Evrope;
- izgradnji sistema odbrane, zasnovanog na navedenim principima, čime će Bosna i Hercegovina realizovati ciljeve odbrambenih reformi na putu od individualne ka kolektivnoj sigurnosti.

Reformama sistema odbrane uspostavljena je demokratska kontrola Oružanih snaga BiH, u skladu s praksom i standardima evropskih demokratskih država, koja podrazumijeva civilnu komandu nad oružanim snagama i parlamentarni demokratski nadzor.

Civilna komanda nad oružanim snagama ostvaruje se preko demokratski izabranog organa - Predsjedništva Bosne i Hercegovine, posredstvom Ministarstva odbrane BiH. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine putem konsenzusa ostvaruje vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama BiH.

Parlamentarni demokratski nadzor nad oružanim snagama i svim institucijama odbrane ostvaruje se preko Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Za ostvarivanje parlamentarnog nadzora, Parlamentarna skupština BiH formira odgovarajuća radna tijela – komisije, koje se neposredno bave navedenim pitanjem.

Za odbranu Bosne i Hercegovine angažuju se značajni ljudski i materijalni resursi i troši velik dio državnog budžeta, zbog čega je transparentnost posebno važna u procesima planiranja i finansiranja odbrane. Ove dvije funkcije uspostavljaju nužnu vezu između vojnih strategija, načina razvijanja mogućnosti da se podrže te strategije, te mogućnosti snabdijevanja resursima. Informacije o tim pitanjima moraju biti dostupne vlastima i građanima BiH i jasno pokazati da su resursi koji podržavaju sistem odbrane nalaze pod kontrolom izabranih civilnih vlasti i da su u funkciji odbrane i sigurnosti BiH.

Planiranje odbrane predstavlja kontinuiran proces procjene i donošenja odluka o pitanjima koja su od interesa za državu. Taj proces identificira interes Bosne i Hercegovine, izazove i

rizike za sigurnost, odbrambene ciljeve, strategiju odbrane, vlastite snage, prijateljske snage i saveznike, te, na osnovu toga, procjenu i finansiranje prioriteta.

Iz ove analize i odluka koje slijede, planiraju se i programiraju budžet i resursi, kako bi se omogućilo da Oružane snage Bosne i Hercegovine odgovore na odbrambene izazove.

1.2.SISTEM UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI

Opredjeljenje Bosne i Hercegovine je pristup i ulazak u evroatlantske integracije. S tim u vezi je i dosljedna razrada i primjena reformi sigurnosnog sektora. Bosna i Hercegovina pridaje posebnu pažnju odnosima sa susjedima i saradnji u oblasti nadzora i kontrole državnih granica. To je preduvjet za uspješno suprotstavljanje svim oblicima prekograničnog kriminala, a posebno blagovremenoj identifikaciji, otkrivanju i otklanjanju prijetnji terorizma, svih oblika organizovanog kriminala i ilegalnih migracija.

Razvoj odnosa sa susjedima u oblasti nadzora i kontrole prelaska državne granice nije samo posljedica dosljedne primjene šengenskih standarda, već i potrebe za djelotvornijim i ekonomičnijim radom u ovoj oblasti.

Unutrašnja politika Bosne i Hercegovine ima za cilj doprinijeti stabilnosti i sigurnosti kroz zaštitu ustavnog uređenja, razvitak demokratskog političkog sistema, jednakopravnosti naroda i građana i poštivanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, održavanju trajnog mira, kao i drugih, Ustavom utvrđenih, vrijednosti. U cilju zaštite ustavnog poretku, izvršena je reorganizacija i dogradnja ustavno-pravnog i sigurnosnog sistema.

Unutrašnja politika se ostvaruje kroz efikasno djelovanje zakonodavne, izvršne i sudske vlasti u okviru Ustavom utvrđenih nadležnosti. Ostvarivanje prava raseljenih lica i izbjeglica, te unapređivanje i razvoj odnosa u privrednoj, finansijskoj, socijalnoj, zdravstvenoj, obrazovnoj, kulturnoj sferi, te razvoj civilnog društva doprinijet će ostvarivanju ciljeva unutrašnje politike. S tim u vezi je i jačanje svih institucija države.

Subjekti unutrašnje politike BiH će kontinuirano doprinositi institucionalnom i pravnom uobličavanju koji će sprečavati sve oblike nasilja i diskriminacije, posebno zasnovane na etničkoj i vjerskoj netrpeljivosti, promovišući toleranciju i uvažavanje kao poželjne društvene vrijednosti u skladu s međunarodnim standardima. Posebno će promovisati tekovine antifašističke borbe i borbu protiv neofašizma.

U ostvarivanju unutrašnje politike subjekti sigurnosnog sistema BiH usmjerit će svoje djelovanje naročito na borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala i korupcije jačanjem kontrolnih mehanizama finansijske discipline.

Uspješna borba ovim elementima destabilizacije unutrašnje sigurnosti zemlje zavisi i o uspjehnom sprovođenju politike Bosne i Hercegovine u oblasti migracija i azila, odnosno borbe protiv ilegalnih migracija i trgovine ljudima. Usklađenost politike azila s relevantnim međunarodnim konvencijama jeste i bit će osnova politike azila.

Borba protiv terorizma bit će faktor saradnje svih subjekata, a koordinacija u borbi protiv terorizma funkcionalno i institucionalno razvijena u skladu s ustavno-pravnim rješenjima i provođenjem prihvaćenih međunarodnih odnosa. Kontrola granice od strane nadležnih subjekata i njeno stalno usavršavanje umnogome doprinosi unutrašnjoj stabilnosti.

Jedan od dijelova unutrašnje politike svakako je i obavještajna politika koja je u svom operativnom dijelu dio sistema sigurnosti cijele države. U tom kontekstu obavještajna djelatnost i njena organizovanost u skladu s ustavno-pravnim rješenjima mora biti depolitizovana i u službi građana i institucija Bosne i Hercegovine, te nezavisna od direktnog uticaja političkih stranaka. Demokratska kontrola obavještajnih djelatnosti je trajni princip u ovoj oblasti. Obavještajna djelatnost mora poštovati evropske standarde, a posebno u vezi s pitanjem zaštite podataka, efikasnog nadzora od strane parlamenta, te garantovati najviši stepen ljudskih prava.

Realizacija reforme i unapređenje policijskog sistema, te unapređenje pravosudnog sistema i strukture, ostat će prioritet u cilju jačanja vladavine prava i unutrašnje sigurnosti.

U ostvarivanju ciljeva unutrašnje sigurnosti uspostavljaju se odnosi s okruženjem, što implicira uključenje u regionalne i evroatlantske inicijative, te ispunjavanje preuzetih obaveza iz međunarodnih ugovora. Djelatnost organa i službi koje provode unutrašnju politiku Bosne i Hercegovine kontinuirano će se usklađivati s evropskim standardima.

Stručnom preventivnom postupanju na štetu represije teži sigurnosni sistem svake demokratske zemlje, pa i BiH, koja će na ovom postulatu zasnovati i svoju sigurnosnu politiku. Osnov za donošenje ovog dokumenta, ali i svih drugih neophodnih zakonskih i podzakonskih akata iz oblasti sigurnosti je Daytonski sporazum, odnosno Ustav BiH. Iz njega su

proistekli Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku BiH. Doneseni su i zakoni o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Državnoj graničnoj službi, Zakon o policijskim službenicima, Zakon o obavještajno-sigurnosnoj agenciji, Zakon o odbrani, te cijeli niz zakona koji dodatno definišu nadležnosti obavještajno-sigurnosne zajednice BiH. I dalje traje proces donošenja novih i harmonizacije postojećih zakona s evropskom legislativom.

Zakon o informacijskom društvu trebalo bi da u BiH okonča još prije rata planirani proces odvajanja sigurnosnih od civilnih baza podataka, a za dalji proces demokratizacije u ovoj oblasti značajan je i Zakon o zaštiti ličnih podataka, te Zakon o slobodi pristupa informacijama. Svi ovi zakoni trebalo bi da obavještajno-sigurnosnoj zajednici BiH posluže za definisanje osnovnih smjernica u stvaranju i očuvanju sigurne demokratske atmosfere nužnog političkog konsenzusa u BiH, bez rizika da, kao postkonfliktna zemlja, postane policijska država. I eventualne ustavne promjene bit će omogućene konsenzusom i uz poštivanje Ustavom utvrđene procedure.

Sve ovo garantuje da će Bosna i Hercegovina, bez većih teškoća, svoj sistem sigurnosti graditi saglasno evroatlantskim standardima, ali i da će biti pouzdan dio sigurnosnog sistema koji je, očigledno, Evropi neophodan..

1.3.SISTEM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

Ustaljena praksa u većini razvijenih demokratskih zemalja je da svaka država preuzima odgovornost za zbrinjavanje žrtava i pružanje blagovremene pomoći u vanrednim situacijama koje se dese na njenoj teritoriji. Shodno tome, planiranje za slučaj civilnih vanrednih situacija je prvenstveno odgovornost državnih institucija, te je uobičajena praksa i da sredstva namijenjena za tu svrhu budu također pod kontrolom tih institucija. Imajući u vidu nešto kompleksniju ustavnu strukturu Bosne i Hercegovine, oblast planiranja i finansiranja u slučaju civilnih vanrednih situacija karakterizira nešto drugačiji oblik organizacije i upravljanja ovim sektorom. Tako, po definisanim teritorijalnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine, jedinice lokalne, gradske, kantonalne, entitetske i državne uprave, u okviru svojih prava i obaveza utvrđenih zakonom, uređuju, planiraju, educiraju, organiziraju, finansiraju i provode sistem zaštite i spašavanja.

Inače, sam sistem zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine je oblik pripremanja i učešća subjekata zaštite i spašavanja u reagiranju na katastrofe i velike nesreće, kao i organiziranje,

pripremanje i sudjelovanje operativnih snaga zaštite i spašavanja u prevenciji, reagiranju na katastrofe i otklanjanju mogućih uzroka i posljedica katastrofa.

Pojam sistem zaštite i spašavanja je termin koji se ustalio u međunaronoj komunikaciji u nedavnoj prošlosti, pa je tako postepeno našao svoju upotrebu i u Bosni i Hercegovini. Ova oblast je bila poznatija u našem regionu kao sistem općenarodne odbrane i društvene samozaštite. Kako je ovaj termin napušten uz demokratske promjene koje su uslijedile, većina institucija koja djeluje u ovoj oblasti zadržala je u svojim nazivima samo pojam civilne zaštite.

Pojam sistem zaštite i spašavanja nalazi svoju upotrebu u institucijama na državnom nivou koje su uspostavljene u cilju koordinacije rada postojećih entitetskih agencija civilne zaštite, odnosno izgradnje kompleksnog i sveobuhvatnog sistema zaštite i spašavanja. Stoga ćemo za potrebe ovoga istraživanja više koristiti pojam civilne zaštite koji je još uvijek u široj upotrebi, a ujedno se odnosi i na zvanične nazive institucija koje djeluju u ovom sektoru.

Pojam zaštite i spašavanja, koji će vjerovatno postepeno preovladati u budućoj komunikaciji, te približavanju i promicanju međunarodnih standarda u ovoj oblasti, koristit ćemo u mjeri u kojoj je zastupljen u upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Kao element Civilne zaštite mjere zaštite i spašavanja imaju izrazit značaj za preventivnu i operativnu zaštitu ljudi i materijalnih dobara od ratnih djelovanja i svih drugih opasnosti u uslovima nastanka elementarnih nepogoda ili vanrednih okolnosti.

Primjeri iz Drugog svjetskog rata i kasnijih ratova pokazali su da dobra priprema i pravilna primjena mjera zaštite i spašavanje smanjuje gubitke u ljudstvu i do 90 procenata.

„Radi zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara od ratnih razaranja, elementarnih nepogoda i drugih nesreća u miru i ratu, poduzimaju se slijedeće mjere zaštite i drugih dobara;

- a) sklanjanje ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara;
- b) evakuacija;
- c) zbrinjavanje ugroženih i nastrandalih;
- d) zamračivanje;
- e) radiološka zaštita;

- f) hemijska zaštita
- g) biološka zaštita
- h) zaštita i spašavanje od rušenja;
- i) zaštita i spašavanje na vodi i pod vodom;
- j) zaštita i spašavanje od požara;
- k) zaštita i spašavanje od neeksplodiranih ubojnih sredstava (NUS);
- l) prva medicinska pomoć
- m) zaštita i spašavanje životinja i namirnica životinjskog porijekla;
- n) asanacija terena;
- o) zaštita okoline;
- p) zaštita i spašavanje u rudnicima;
- q) zaštita bilja i biljnih proizvoda.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, podzakonskim aktima uređuje organizaciju, sadržaj i način provođenja pojedinih mjera zaštite i spašavanja.

a) Sklanjanje ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara

Radi zaštite i spašavanja od posljedica djelovanja elementarnih nepogoda, tehničko-tehnoloških katastrofa i ratnih djelovanja prostupa se provođenju mjere sklanjanja ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara.

Pod ovim pojmom podrazumijeva se planiranje, izgradnja, uređenje, održavanje i organizacija korištenja skloništa i zakona, kao i sklanjanje ugroženih ljudi i materijalnih dobara na sigurnija mjesta. Ta sigurnost postiže se u skloništima i zaklonima.

Prahistorijski čovjek susretao se s opasnostima prirodnih pojava, od drugih ljudi i životinja. Ove opasnosti ljudi su uočavali, izbjegavali ih pomjeranjem (bježanjem) iz zone opasnosti, sklanjanjem u pećine ili na drveće, a protiv nekih vodili su borbu za opstanak vrste. Sklanjanje je, dakle, mjera zaštite stara koliko je stara i ljudska zajednica i prihvatljiva je na svim nivoima razvoja ljudskoga društva.

Prethodno je istaknuto da je nakon iskustva iz Prvog svjetskog rata došlo do ubrzanih razvoja Civilne zaštite u mnogim državama. Uočeno je da se blagovremenim preuzimanjem različitih mjera zaštite i spašavanja mogu smanjiti masovna stradanja civilnog stanovništva. Iskustva iz

dosadašnjih ratova potvrdila su da efekti organizirane civilne zaštite smanjuju gubitke ljudstva do 20 puta. Kao dokazi ovoj tezi najčešće se ističu primjeri iz Drugog svjetskog i Vijetnamskog rata (tabela 7. i 8.)

GRAD	BROJ STANOVNIKA	BROJ AVIOBOMBARDIRANJA	BROJ I PROCENAT NASTRADALIH
DREZDEN	600.000	1	120.000 ili 20%
FORHAJM	800.000	1	250.000 ili 31%

Tabela 7. Nedovoljno organizirana Civilna zaštita

GRAD	BROJ STANOVNIKA	BROJ AVIOBOMBARDIRANJA	BROJ I PROCENAT NASTRADALIH
ŠUTGART	500.000	53	4.000 ili 8%
ESEN	216.000	272	7.000 ili 3.6%

Tabela 8. Dobro organizirana Civilna zaštita

U tabelama 7. i 8. izraženi su efekti organiziranja Civilne zaštite koji su rezultat dobre organizacije sklanjanja. Među gradove s dobrom organizacijom sklanjanja može se svrstati i njemački lučki grad Bremenshafen sa 100000 stanovnika. Ovaj grad je procijenjen kao prva zona ugroženosti i već 1936. godine započinje izgradnja skloništa. Do početka Drugog svjetskog rata (1939. godine) izgrađeno je i uređeno 33000 sklonišnih mjesta prve kategorije, 100 sklonišnih mjesta druge kategorije i 60000 sklonišnih mjesta u adaptiranim podrumskim prostorijama. S obzirom da do toga vremena nisu upotrebljavana savremena (NHB) oružja, skloništa nisu imala filtroventilacione uređaje, te je boravak u njima bio kratkotrajan – dok traje aviobombardiranje. U periodu od 3. septembra 1939. godine do 3. aprila 1945. godine ovaj grad je 100 puta bombardiran i tom prilikom poginulo je 376 osoba (176 muškaraca, 150 žena i 50 djece). Pripreme za sklanjanje bile su potpune: posjedovanje skloništa, razvijen i funkcionalan sistem osmatranja i obavlještanja (uzbunjivanja), dobro educirano i vrlo disciplinirano stanovništvo.

U savremeno doba sklanja se, također, ostvaruje na način privremenog iZOještanja ljudi i materijalnih dobara na manje ugrožena područja i za kraće vrijeme. Prestankom opasnosti stanovništvo se vraća kućama, odnosno na radna mjesta. Izmještanje na veće udaljenosti i na duži vremenski period predstavlja evakuaciju.

Sklanjanje je jedna od primarnih mjera zaštite i spašavanja. Za sigurno sklanjanje, za potpunu zaštitu, grade se savremena skloništa koja mogu osigurati potpunu zaštitu od djelovanja savremenih borbenih (NHB) sredstava. Stanovništvo (ljudi) je najosjetljivije i najveća je vrijednost koja se štiti, dok je materijalna dobra lakše štititi.

Da bi se osigurala izgradnja skloništa u individualnim i kolektivnim stambenim, te privrednim objektima, utvrđena je obaveza da se gradi sklonište ili da se izdvoje sredstva na ime opremanja postojećih javnih ili kućnih skloništa.

„Pri izgradnji objekata u gradovima, privrednim centrima i drugim naseljenim mjestima koja bi, prema procjeni ugroženosti od ratnih dejstava, mogla biti cilj napada u ratu, investitor je dužan da u skladu s prostornim, odnosno urbanističkim planom osigura izgradnju skloništa ili drugih zaštitnih objekata za zaštitu ljudi i materijalnih dobara.

2. BRIGADA ZRAČNIH SNAGA I PROTIVZRAČNE ODBRANE ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE U SISTEMU VANJSKE (ODBRAMBENE) SIGURNOSTI

Brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane (BR ZS i PZO) pripada vidu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, koji je specijalno opremljen i osposobljen za izvođenje borbenih dejstava u zračnom prostoru nad kopnom i morem.

Osnovna uloga brigade zračnih snaga i PZO je borbom ostvariti najveći mogući stepen prevlasti u zračnom prostoru i time obezbijediti povoljne uslove za dejstva ostalih dijelova OS i funkcionisanje sistema ONO sa svim strukturama značajnim za vođenje rata. Istovremeno, brigada zračnih snaga i PZO ima ulogu da svojim dejstvima ojača i potpomogne snage KoV-a, RM-a i TO-e u izvršavanju njihovih osnovnih zadataka u ratu.

Uloga brigade zračnih snaga i PZO dobija poseban značaj u početnom periodu rata, kad učestvuje u odbijanju masovnih udara neprijateljske avijacije iz zraka i u stvaranju povoljnih uslova za potpuno aktiviranje, razvoj i početna dejstva naših oružanih snaga, kao i svih struktura općenarodne odbrane.

U skladu s osnovnom ulogom, cjelokupna dejstva brigade zračnih snaga i PZO imaju dvojaku namjenu:

- Protivzračna odbrana teritorije i grupacija OS,
- Zrakoplovna podrška KoV-u, RM i TO.

PZO teritorije i grupacija Oružanih snaga obuhvata sva defanzivna dejstva snaga brigade zračnih snaga i PZO koja se izvode u cilju zaštite teritorije kao integralne cjeline od izviđanja i napada iz zraka, sa težištem na zaštitu grupacija OS i važnih objekata za vođenje rata. Zato ova dejstva brigade zračnih snaga i PZO imaju strategijski značaj i pretežno samostalni karakter, a izvode se po jedinstvenom planu OS i vođenje rata u cjelini.

Naša Brigada zračnih snaga i PZO je organizovana kao jedinstvena strategijsko – operativna grupacija oružanih snaga s jedinstvenim sistemom komandovanja, kojim se obezbjeđuje centralizacija odlučivanja o njegovoj upotrebi na nivou Predsjedništva.

Organizacija Brigade zračnih snaga i PZO zasniva se na načelima združivanja rodova, specijalnih sastava i službi, čime se obezbjeđuje usklađenost sa organizacijom ostalih vidova, ostvarenje njegove uloge i namjene u okviru OS, maksimalno iskorištavanje njegovih borbenih mogućnosti i efikasno komandovanje u oružanoj borbi.

2.1.HRONOLOŠKI PREGLED FORMIRANJA I RAZVOJA BRIGADE ZRAČNIH SNAGA I PZO OS BIH

Ovaj rad ne predstavlja zvaničnu historiju ove jedinice, već samo njenu rekonstrukciju, baziranu na trenutnim i dostupnim dokumentima kao i dostupnim svjedočenjima njenih bivših i sadašnjih pripadnika koji su kroz sav ovaj period dijelili svoju sudbinu sa sudbinom Brigade.

Polovinom 2001. godine Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je jasno izrazilo stav i opredjeljenje za uključivanje Bosne i Hercegovine u europske i euroatlantske integracije i NATO program Partnerstvo za mir. Reforma odbrambenog sistema podrazumijevala je i reformu oružanih snaga! U godinama koje slijede, na državnom nivou se formiraju komisije koje imaju zadatku da reformu odbrane pokrenu tako da otpočnu i intenziviraju saradnju između jedinica entitetskih vojski, pa je već u proljeće 2004. godine, po prvi put, isplanirana i provedena kolektivna vježba jedinica Vojske RS i Vojske Federacije Bosne i Hercegovine naziva Pomoć civilima u slučajevima poplava ili požara u kojoj su učešće uzeli i letački elementi entitetskih vojski.

Nedavno formirano ministarstvo odbrane, uz značajnu pomoć vlada, zemalja članica NATO saveza, postavlja sebi prioritetan zadatak „stalni napredak prema uspostavi jedinstvenih vojnih snaga”, što podrazumijeva i uspostavu NATO standarda u radu i obuci svih jedinica OS BiH. Tokom 2005. godine, izglasavaju se i uvode novi Zakon o odbrani i Zakoni o službi u oružanim snagama, otpočinje primjena i novi, jedinstveni budžet za odbranu na nivou države, a na osnovu Odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH br: 01-011-1110-6/06 od 05.07.2006. godine i Odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine broj: 01-011-69-61/08 od 17.01.2008. godine, regulira se i broj pripadnika aktivnog i rezervnog sastava kao i zastupljenost konstitutivnih naroda u oružanim snagama i lokacije.

Tranzicija i selekcija personala entitetskih vojski u Ministarstvo odbrane BiH i OS BiH provodi se u periodu 2006-2007. godine, tokom kojih se vrši i formiranje komandi i jedinica. Brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane OS BiH, u septembru i zvanično postaje sastavni dio OS BiH s tačno propisanom materijalnom i personalnom formacijom. U početku su formiranja provođena kroz timove za razvoj da bi popuna ljudstvom bila provedena tokom 2007. godine, a jedinica u konačnici bila spremna za prvo postrojavanje u septembru iste godine.

PRVO POSTROJAVANJE JEDINICE

Tim za formiranje je svoj rad otpočeo odabirom kadra kao temeljom budućih glavnih odjeljenja komande brigade. Uz početna stvaranja uvjeta za rad, zaduživanje objekata i sredstava, uz sve poteškoće koje je sa sobom nosilo miješanje entitetskih načina i pravila u radu, počeo je i rad na stvaranju povjerenja među pripadnicima Tima pa su početna nesnalaženja lako prevaziđena. Cilj je bio jasno artikuliran, određen i vrlo brzo je takav način pristupa zadacima počeo davati rezultate. Obilasci nadređenih struktura služili su da rješe i ubrzaju rješavanje problema koji su prevazilazili mogućnosti i ovlaštenja Tima.

Prva pismena postavljenja su počela stizati početkom godine, a s njima i pripadnici, pa je jedinica polako poprimala današnje konture da bi i zvanično, 17. septembra 2007. godine, na centralnom platou kasarne Zalužani, uz prisustvo Zamjenika ministra odbrane i Načelnika ZŠ i otpočela svoje bivstvovanje. Pored Komande brigade, na platou kasarne Zalužani, su se po prvi put postrojile i sve potčinjene jedinice u skladu sa organizacijsko – formacijskom strukturom.

FORMACIJSKE CJELINE BRIGADE

U skladu s odobrenom formacijom, u potpunosti integriranoj u ustroj linija komandovanja u OS BiH, Brigada zračnih snaga i protivzračne odbrane se sastoji od:

- Komanda brigade, kasarna Zalužani, Banja Luka;
- 1. Helikopterski skvadron, kasarna Zalužani, Banja Luka;
- Bataljon zračnog osmatranja i javljanja, kasarna Zalužani, Banja Luka, kasarna Ciluge Tuzla i RP Kozara, Prijedor
- Avijacijska eskadrila, aerodrum Mahovljani Banja Luka;
- 2. Helikopterski skvadron, kasarna Rajlovac, Sarajevo;
- Bataljon protivzračne odbrane, kasarna Rajlovac, Sarajevo;
- Bataljon letačke podrške, kasarna Rajlovac, Sarajevo; aerodrom Mahovljani, Banja Luka;

Osim lokacijskog razmještaja, Brigada u svoj sastav uvodi i sredstva po odobrenoj materijalnoj formaciji u skladu sa dokumentima koja tretiraju regionalne odnose u brojnosti personala, broju i vrsti naoružanja i opreme.

Komanda brigade zračnih snaga i protivzračne odbrane: (kasarna Kozara, Banja Luka)

Komanda se sastoji od:

- **Komandanta i lične štabne grupe;**
- **Štaba**
  - ~ Odjeljenje za personal A-1;
  - ~ Odjeljenje za obavještajno – sigurnosne poslove A-2;
  - ~ Odjeljenje za operativne poslove i obuku A-3;
  - ~ Odjeljenje za logistiku A-4;
  - ~ Odjeljenje za civilno – vojnusaradnju A-5;
  - ~ Odjeljenje za komunikacije i informatičke sisteme A-6
  - ~ Odjeljenje za materijalno-finansijsko poslovanje i budžet.

1. Helikopterski skvadron (aerodrom Mahovljani)

Bataljon ZOJ (kasarna Kozara, Banja Luka)

Avijacijska eskadrila, (aerodrum Mahovljani)

2. helikopterski skvadron (kasarna Rajlovac)

Bataljon PZO (kasarna Rajlovac)

Bataljon letačke podrške

MISIJA BRIGADE

Završetak formiranja jedinica značio je početak planiranja obuka i nastojanje da se cjelokupan sistem planiranja obuka podredi uspostavi standarda, stvore preduslovi za spajanje ljudstva i tehnike i definiraju elementi neophodni za dobijanje krajnjeg rezultata spremnost za misiju!

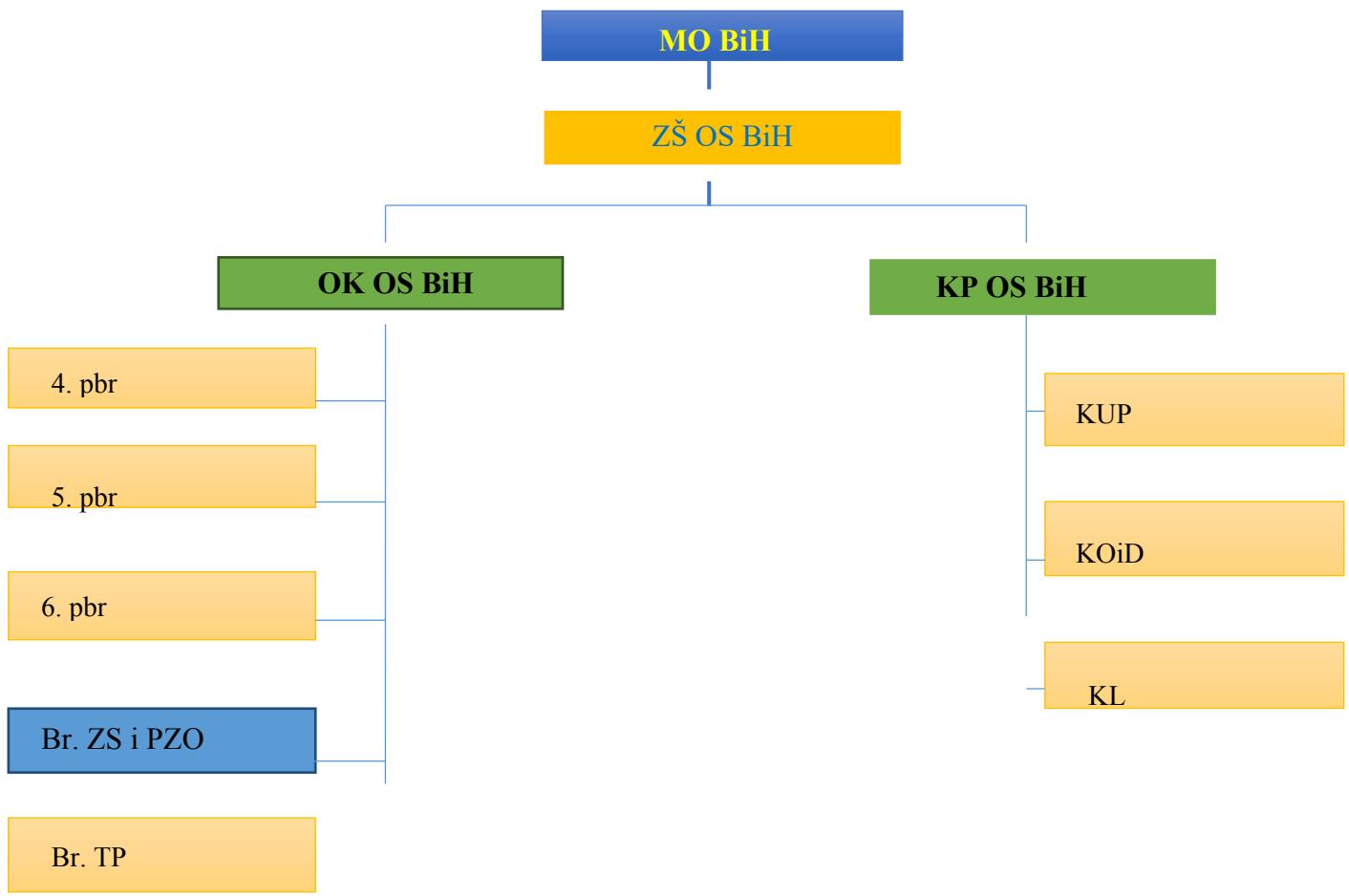
U prvoj godini rada planovi za rad i obuku izrađivani su i usaglašavani sa Smjernicama komandanta OK da bi se, kroz rad i primjenu istih, identificirali zadaci i razvijali elementi koji će odrediti misiju jedinici. Tokom tog perioda utvrđene su vrijednosti i jedinica napokon dobija jasno preciziranu misiju, kao produkt rada svih elemenata štabске organizacije. Prva misija Brigade zračnih snaga i protivzračne odbrane je definirana i od strane Komandanta OK OS BiH odobrena da bi nakon misije bila identificirana i Lista osnovnih zadataka misije (LOZM) te se moglo pristupiti izradi svih pravila, propisa i dokumenata standardizacije za nesmetan i funkcionalan rad cjelokupne brigade. Potčinjene jedinice su tako dobine prve jasne smjernice, a život brigade unutar cjelokupnih OS BiH se intenzivirao i usklađivao sa ostalim brigadama. Iskustva i nova saznanja starješinskog kadra, pretakana su u pravilnike i SOP-e kojima se život i rad jedinice ustrojavao na principima podrške misiji cjelokupnih oružanih snaga. Mukotrpan rad na prevođenju donesenih znanja i zvanja iz entitetskih vojski priveden je kraju tokom 2007. godine, pa se u naredni period unijela jedinstvena baza svih podataka, relevantnih i validnom dokumentacijom pokrivenih zvanja, što je ispunilo sve potrebne preduslove da se uspostavi odgovarajući standard u obučavanju, a obuka usmjeri ka misiji.

Paralelno sprocesom ustroja i obuke u Brigadi i potčinjenim jedinicama otpočeo je i proces učestvovanja pripadnika u misijama van zemlje u okviru međunarodnih snaga i učestvovanje prvo letačkih, a potom i ostalih elemenata u pripremanju pješadijskih jedinica za odlazak u

mirovne misije. Prva mirovna misija u kojoj su učešće uzeli zrakoplovni elementi je u Iraku, potom Afganistanu, dok se u misije pod okriljem UN zrakoplovni kadar uključuje u mirovnim misijama Eritreja i Mali.

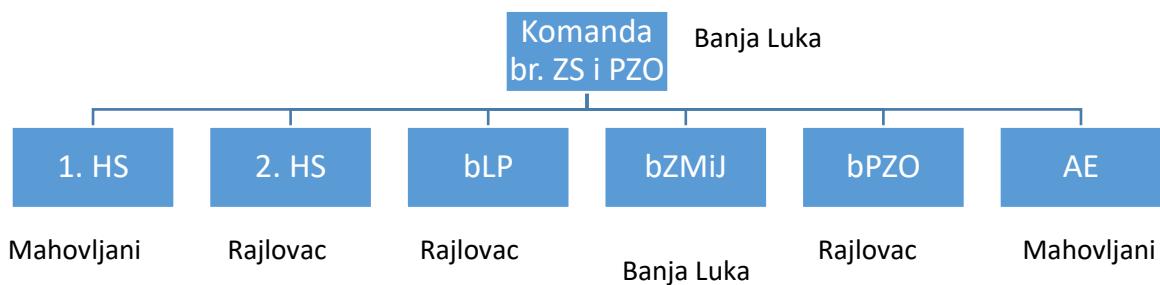
2.2. UPRAVLJANJE PERSONALOM I MATERIJALNO-TEHNIČKA OPREMLJENOST U BRIGADI ZS i PZO OS BiH

Na slici broj 1. možemo vidjeti kako su strukturirane OS BiH unutar kojih se nalazi i brigada zračnih snaga i PZO čija uloga je izvršavanje zadataka iz domena zrakoplovstva i protivzračne odbrane.

Slika 1. Struktura OS BiH¹

Na slici broj 2. možemo vidjeti kako je strukturirana brigada zračnih snaga i PZO i od kojih elemenata je sačinjena. Također, iz navedenog možemo vidjeti da su osnovni kapaciteti zračnih snaga smješteni unutar helikopterskih jedinica/skvadrona koji i predstavljaju okosnicu zrakoplovnog dijela zračnih snaga OS BiH čija uloga je izvršavanje zadataka iz domena zrakoplovstva. Ovdje je bitno napomenuti da unutar helikopterskih postrojbi ne postoje borbeni elementi koji bimogli izvršavati borbene zadatke temeljene na strateškim i doktrinarnim dokumentima BiH, što ćemo vidjeti tokom prikaza trenutnih kapaciteta i sposobnosti zračnih snaga OS BiH.

Slika 2. Struktura brigade ZS i PZO OS BiH²

Kapaciteti helikopterskih jedinica se ogledaju u posjedovanju tri osnovne platforme helikoptera, a prema podacima kako je prikazano u tabeli broj 1.

¹OS BiH, O Oružanim snagama BiH, URL: http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1, (pristup 23.02.2021.godine.)

²OS BiH, O brigadi ZS i PZO, URL: <http://os.mod.gov.ba/operativna-komanda/brigada-zracnih-snaga-i-protivzracne-odbrane/o-brzsipzo/default.aspx?id=668&langTag=bs-BA>, (pristup 23.02.2021.godine.)

Tabela 1. Pregled trenutno raspoloživog broja helikoptera

R/b	Helikopter	Količina	Status
1.	SA-341/342 Gazela	13	veći broj je nerentabilan
2.	UH-1H	13	veći broj je nerentabilan
3.	Mi-8T	8	veći broj je nerentabilan
4.	Mi-8MTV1, MI-8MT	4	Rentabilan
UKUPNO		38	

Sve glavne platforme koje su na raspolaganju helikopterskim jedinicama zračnih snaga OS BiH nisu u potpunosti ujednačeno opremljene potrebnom opremom da bi se ostvarilo unutarnje standardiziranje i omogućila kompatibilnost sa NATO zrakoplovima, a najveći problem u održavanju trenutnih kapaciteta predstavlja neredovita opskrba rezervnim dijelovima.

Višenamjenski helikopter SA-341/342 Gazela, prosječne starosti 30 godina, oko 70% ove platforme je nerentabilan za opravku a ostatak uz adekvatno održavanje omogućava izvršenje redovitih zadataka koje ne obuhvaćaju neke od osnovnih sposobnosti.

Višenamjenski helikopter UH-1H, prosječne starosti 52 godine, zbog nerješavanja sistemskog remonta vitalnih sklopova, ima nizak stepen operativnosti. Ovakvo stanje omogućava izvršenje redovitih zadataka koje ova platforma treba izvršavati, ali su operativne sposobnosti poput transporta jedinica, STS i MEZP, s obzirom na broj operativnih aviona, bitno ograničene. Više od 60% helikoptera iz ove platforme nije rentabilan za opravku.

Na upotrebi u OS BiH nalazi se nekoliko varijanti srednje transportnog helikoptera Mi-8:

- Srednje transportni helikopteri Mi-8T, prosječne starosti 41 godinu je već na rubu propisanog životnog vijeka upotrebe. Uz redovito održavanje može biti operativan manji broj helikoptera koji se mogu koristiti za djelomično održavanje trenutnih operativnih

sposobnosti zračnih snaga OS BiH. Oko 50%, helikoptera iz ove platforme nije rentabilan za opravku.

- Srednji transportni helikopteri Mi-8MTV1 i Mi-8MT, prosječne starosti 28 godina. Putem kapitalnih remonta svi helikopteri iz ove platforme mogu biti operativni. Uz redovno održavanje nakon remonta mogu se koristiti za djelimično održavanje trenutnih operativnih sposobnosti zračnih snaga OS BiH.

Iako dio helikoptera Gazela je moguće koristiti u borbenoj varijanti, zbog ustroja helikopterskih jedinica to nije izvodljivo, te se nisu ni razvijale te vrste sposobnosti. Međutim, bez obzira na spomenute mogućnosti, možemo vidjeti da većina ovih platformi u helikopterskim jedinicama nije namijenjena za pružanje borbene podrške i nije rentabilna za dalje remonte i opravke, te se iziskuje njihova zamjena sa novim platformama kako bi se održale postojeće sposobnosti helikopterskih jedinica za izvršenje dodijeljenih zadataka.

Oganizacijsko – formacijskom strukturu brigade ZS i PZO predviđeno je postojanje avijacijske eskadrile (AE) kao jezgre za razvoj avijacije fiksnih krila u zračnim snagama OS BiH. Trenutno ova jedinica ne posjeduje nikakve kapacitete ove namjene. Međutim, kada je u pitanju razvoj avijacije fiksnih krila potrebno je naglasiti da temeljna doktrinarna dokumenta daju mogućnost razvoja vlastitih kapaciteta samo uvjetno, tako da je to izvodivo samo nakon donošenja odluke od Predsjedništva BiH. S obzirom da odluka o postojanju avijacije fiksnih krila još nije donesena, mišljenja sam da razmatranje razvoja kapaciteta fiksnih krila, kao modela rješavanja borbenog elementa unutar zračnih snaga, trenutno nije opravdano, te kao takvo neće biti razmatrano u ovom radu.

Trenutni kapaciteti zračnog motrenja i javljanja se ogledaju kroz kapacitete u bojni ZOJ čija je osnovna zadatka vršenje zračnog motrenja i javljanja, ova zadatka se realizira radarskim sustavom S-600, uz postojanje potrebnih elemenata za njegov način rada, a koji je i jedini primarni radar u Bosni i Hercegovini .

Trenutni radarski sistem s kompletom opremom u bZOJ je zastario i naslijeden je iz entitetskih vojski i teško ga je održavati u punom operativnom stanju. Također, potrebno je naglasiti da, teška ekomska situacija u državi i dugoročno limitiran budžet MO i OS BiH imaju za posljedicu usporene procese nabavke nove opreme i radarskih sistema za kontrolu i nadzor zračnog prostora BiH , što umnogome otežava ispunjenje dodijeljenih zadataka iz ovog domena.

S obzirom da je ovaj sistem zastario, te ga nije moguće modernizirati kao i zbog toga što isti nije kompatibilan s NATO sistemima, potrebno ga je zamijeniti sistemom koji će moći odgovoriti na postavljene zadatke.

Trenutni kapaciteti protivzračne odbrane se ogledaju kroz kapacitete koji se nalaze u bataljonu PZO čija je osnovna zadatka vršenje protivzračne odbrane teritorije i jedinica. Zadatke protivzračne odbrane jedinica se realiziraju protivavionskim topovima „PAT 40 mm L/70 BOFORS“ a zadatke protivzračne odbrane teritorije se realiziraju mobilnim raketnim sistemom srednjeg dometa „2K12 Kub M“, uz postojanje potrebnih elemenata za njihov način djelovanja.

Kao i kod radarskog sistema, trenutni mobilni raketni sistem je zastario i naslijeđen je iz entitetskih vojski i teško ga je održavati u punom operativnom stanju. S obzirom da je ovaj sistem zastario, a primarni cilj BiH je NATO Integrirani sistem protivzračne i protivraketne odbrane, isti je potrebno zamijeniti sistemom koji će moći odgovoriti na postavljene zadatke. Kada je u pitanju PZO jedinica koja se realizira protivavionskim topovima „PAT 40 mm L/70 BOFORS“ potrebno je napomenuti da se djelimično održavaju sposobnosti za izvršavanje dodijeljenih zadataka, te da se radi o relativno funkcionalnom sistemu kome je potrebna modernizacija.

Kada je u pitanju zrakoplovno – tehničko održavanje u I i II stepenu, ono se realizira u letačkim jedinicama u I stepenu, a II stepen održavanja se realizira u bataljonu za letačku podršku (bLP). Letačke jedinice kao i bLP su opremljene potrebitim alatima i IMO, dok u jedinici II stepena održavanja nedostaje dio alata i opreme za opremanje radionica, što ne ometa funkcionalnost u održavanju postojećih kapaciteta. Također, bitno je napomenuti da trenutna infrastruktura koja se koristi za zrakoplovno tehničko održavanje (ZTO) u I i II stepenu ne zadovoljava potrebne standarde za smještaj i rad. Kao što možemo vidjeti potrebna je nabavka nedostajućih alata i opreme kao i infrastrukturna ulaganja za još kvalitetnije izvršenje zadataka iz domena zrakoplovno-tehničkog održavanja.

Uzimajući u obzir strukturu i kapacitete koje posjeduje brigada zračnih snaga i PZO mogu se identificirati i trenutne sposobnosti brigade ZS i PZO koje se ogledaju kroz sljedeće:

- Helikopterske jedinice: - sposobnost izvođenja taktičkog transporta, sposobnosti traganja i spašavanja (STS), sposobnosti za medicinsku evakuaciju zračnim putem (MEZP), sposobnosti gašenja požara iz zraka, sposobnost zrakoplovno – tehničkog održavanja u I stepenu.
- Bataljon PZO: - sposobnost protivzračne odbrane teritorija i jedinica,
- Bataljon ZOJ: - sposobnost zračnog osmatranja i javljanja,
- Bataljon za letačku podršku: - sposobnost zrakoplovno – tehničkog održavanja u I i II stepenu.

Iz navedenog možemo vidjeti da brigada zračnih snaga i PZO kojoj je dodijeljena misija skladno Zakonu o odbrani i skladno misiji OS BiH, trenutno ne raspolaže svim potrebnim kapacitetima kao ni razvijenim sposobnostima za potpuno izvršenje dodijeljene misije a sukladno temeljnim strateškim i operativnim doktrinarnim dokumentima. Također, vidljivo je da ne postoje borbeni elementi unutar brigade zračnih snaga i PZO kao ni kapaciteti i sposobnosti zračnih snaga za borbenu podršku snaga KoV, blisku zračnu podršku kao ni za borbenu zaštitu snaga tokom zračnog transporta i zaštitu tokom MEZP u borbenim uvjetima.

Možemo zaključiti da brigada zračnih snaga i PZO u skladu sa raspoloživim trenutnim kapacitetima ima razvijene sposobnosti samo za djelomično izvršenje postavljene misije. Također, bitno je napomenuti da su trenutni kapaciteti zračnih snaga OS BiH limitirani zbog ograničenih resursa čime se ograničava i sposobnost za izvršenje dodijeljenih zadataka što opravdava potrebu modernizacije i daljeg razvoja zračnih snaga OS BiH.

2.2.1. Upravljanje personalom

Održavanje zrakoplovnih operacija je kritična obaveza komande za preživljavanje snaga i izvođenje borbenih operacija. Održavanje je obaveza ne samo komandanta zrakoplovstva, nego komandanata u lancu komandovanja. Zrakoplovni komandanti održavaju svoje snage kroz četiri osnovna elementa: zaštita snaga, logistička podrška, podrška održavanja i podrška personala. Ovo poglavlje diskutuje o ovim elementima, kao i o upravljanju rizikom.

Komandant zrakoplovnih snaga mora se pobrinuti da jedinice podrške održavanju zrakoplovstva osposobe helikopter što je brže moguće. Ovi podaci iziskuju od organizacija održavanja zrakoplovstva da vode 24 – satne, kontinuirane operacije održavanja. Komandanti zrakoplovnih

snaga i komandanti održavanja moraju sarađivati radi planiranja i koordinacije popravke zrakoplovne opreme kako bi se zrakoplovi vratili u službu što je brže moguće.

Potpomagajuće potrebe zrakoplovstva su funkcija ukupnog vremena potrebnog za obnavljanje i izvršavanje neophodnih popravki. U zavisnosti od nivoa potrebnih popravki, održavanje jedinice zrakoplovstva (OJZ) ili timovi neposrednog zrakoplovnog održavanja (NZO) mogu biti upućeni da poprave helikopter oštećen u borbi. Oni će pokušati izvršiti minimale, neophodne popravke kako bi letjelica nastavila svoju misiju ili da je osposobe za let do sigurne lokacije gdje se dodatno održavanje može izvršiti.

Oborenu ili neoperativnu letjelicuće, možda, biti potrebno izvući kopnenim ili zračnim sredstvima radi popravke. U bilo kojem slučaju, zrakoplovno održavanje i popravke se izvršavaju što je prije moguće; samostalni oporavak je poželjan metodama zračnog ili kopnenog izvlačenja koje se koriste kao zadnje moguće rješenje.

Kao i kod drugih područja logistike, komandant mora zapamtitи da povećanim OPTEMPO-m povećava potrebu za sredstvima održavanja.

Personalna podrška se dobija od različitih jedinica i elemenata nivoa divizije, korpusa i nivoa bojišta. Osnovna koordinacija štaba je omogućena od korpusnog i G1 bojišta, divizijskog G1/oficira općih poslova, te brigadnih i bataljonskih A1.

Zrakoplovni komandant se mora osigurati da su:

- a) Bitne borbene funkcije izvršene. Ove funkcije uključuju operacije smjene upravljanje jačinom, uračunljivost personala i izvještavanje o jačini, rukovođenje gubicima, rukovođenje personalnom bazom podataka, poštanske operacije.
- b) Ostale personalne akcije su omogućene ako borbena situacija to dozvoljava. Ovo uključuje akcije unapređenja, procjene, dopuste i odsustva, identifikacione dokumente, klasifikacije, dodjeljivanje zadataka personalu, nagrade.
- c) Ostala personalna podrška je omogućena po potrebi. Ovo uključuje finansijske službe u podršci lokalne nabavke i omogućavanje platnih službi, legalnih službi, i aktivnostima vjerskih službenika.

Komandant zrakoplovne brigade mora osigurati da popuna bitnih zrakoplovnih zaliha goriva i municije bude predviđena, planirana, koordinirana i sinhronizirana. Zrakoplovna brigada će postaviti mjesta PTPGO. Divizije i korpusi će do njih proturati zalihe klase III i klase V.

Bojišna/ korpusna uslužna i teretna helikopterska sredstva, također, mogu omogućiti hitnu zračnu popunu zaliha goriva i municije. Zrakoplovni komandant osigurava da lokacije za popunjavanje gorivom i oružjem budu pristupne zračnim i kopnenim sredstvima transportovanja. On mora čuvati zalihe zbog neprijateljskih aktivnosti koje mogu nanijeti štetu operacijama popune gorivom i oružjem, također se mora periodično pokretati kako bi osigurao preživljavanje.

Komandanti zrakoplovstva moraju shvatiti da veći dio njihove podrške nije moguće transportirati zrakom. Stoga su potrebni veći točkaši radi podrške bliskim i pozadinskim operacijama. Ova vozila će transportirati veći dio zrakoplovnog goriva, municije i podrške održavanja. Zrakoplovne jedinice su ciljevi visokog prioriteta za neprijateljske snage, čiji su sistemi gađanja i angažovanja postali povećano sofisticirani. Zrakoplovni komandanti moraju planirati osiguravanje i zaštitu svojih sredstava kako bi operacije mogle da se nastave neometano.

Rekonstrukcija je iznimna akcija koju zrakoplovni komandanti planiraju i implementiraju kako bi ponovo uspostavili željeni nivo borbene efektivnosti proporcionalan potrebama misije i dostupnim resursima. Rekonstrukcija je prva i glavna operaciona odluka. Zrakoplovni komandanti moraju prepoznati trenutak kada zrakoplovne snage postaju borbeno neefektivne. U tom trenutku oni moraju poduzeti specifične akcije da vrate snage u borbenu efikasnost.

Komandant zrakoplovnih snaga identificira mjeru, distribuciju i specifične tipove gubitaka u personalu i opremi. On također procjenjuje ostatak borbenih sposobnosti. On tada mora koordinirati s komandantom i štabom Bojišta, korpusa ili divizije u vezi s potrebnim zamjenama.

Dva glavna elementa rekonstrukcije su reorganizacija i regeneracija. Reorganizacija je akcija pomjeranja resursa umanjenoj jedinici radi povećanja efektivnosti. (Kombinovanje dviju ili više oslabljenih jedinica radi formiranja jedne jedinice sposobne za misiju je jedan primjer). Regeneracija je izgradivanje jedinice velikih razmjera kroz zamjene u personalu, opremi, zalihamama radi ponovnog uspostavljanja lanca komandovanja i obuke.

2.2.2. Nabavljanje i održavanje naoružanja i vojne opreme

Sposobnost kontrole zračnog prostora je ključni element nacionalnog suvereniteta. Trenutno u BiH ne postoji uspostavljen sistem kontrole zračnog prostora koji bi bio u mogućnosti vršiti odbranu od terorističkih i drugih napada iz zračnog prostora. Iz navedenog razloga bZOJ je potrebno opremiti savremenim sredstvima zračnog osmatranja i javljanja, odnosno novim radarsko-računarskim sistemima i na taj način omogućiti kontrolu nad zračnim prostorom BiH, a što predstavlja prvi korak do potpune kontrole.

Cilj: Podizanje stepena borbene gotovosti OS BiH kroz potpunu kontrolu zračnog prostora iznad BiH, saradnja sa agencijama za civilnu kontrolu letenja i postizanje interoperabilnosti sa zemljama članicama NATO.

Primjenjivost: Nabavkom i opremanjem jedinica OS BiH novim radarsko-računarskim sredstvima omogućilo bi se:

- Pokrivanje cijelokupne teritorije BiH radarskim signalom, odnosno obezbeđenje potpune kontrole nad zračnim prostorom BiH;
- Korištenjem podataka od primarnih radara i radara instaliranih na ATC se ostvaruje bolja pokrivenost (na malim visinama) zračnog prostora iznad BiH;
- Mogućnost uvođenja BiH u NATINAMDS i postizanje interoperabilnosti sa zemljama članicama NATO.

U proteklom periodu nije bilo značajnijih ulaganja u sredstva zračnog osmatranja i javljanja - ZOJ, što je rezultiralo neoperativnošću i nemogućnošću izvršenja misije bataljona ZOJ. Jedinica je trenutno u posjedu radarsko-računarskog sistema S-600 Markoni koji je u operativnu upotrebu uveden sedamdesetih godina. Zbog nemogućnosti nabavke rezervnih dijelova i zastarjelosti, sistem je duži vremenski period neoperativan. Eventualno dovođenje sistema u ispravno stanje zahtijevalo bi ulaganje značajnih sredstava, pri čemu bi i dalje bila upitna njegova pouzdanost da vrši neprekidnu kontrolu zračnog prostora - ZaP.

Imajuća sredstva karakteriše sljedeće:

- Starost veća od 40 godina;
- Istečli vremenski i eksploatacionali resursi;
- Nepostojanje adekvatnog sistema održavanja;

- Nepostojanje rezervnih dijelova;
- Odsustvo kontinuiteta u obuci i radu.

Pregled imajućih sredstava ZOJ u bataljonu ZOJ:

Naziv sredstva	Model	Godina proizvodnje	Sleduje	Na stanju	NAPOMENA
Radarski komplet S-600	S-600	1976	2	1	Sredstvo neoperativno.
Kabina osmatračkog radara	S-5016D	1976	0	1	Sredstvo nekompletno. Popravka nije moguća.
Antena osmatračkog radara	S-1016	1976	0	1	Sredstvo nekompletno. Popravka nije moguća.
Kabina AK-75	AK-75	1976	2	2	Sredstva neoperativna. U slučaju jedne kabine popravka nije moguća.
Komplet APP-VS M. Pupin	M1	1989	3	2	Jedan komplet operativan i u upotrebi u OS.

Iz svega navedenog smatramo da ne postoji opravdanost daljeg ulaganja u remont postojećih sredstava već je potrebno ići u pravcu nabavke potpuno novih radarsko-računarskih sredstava, a što bi dugoročno rezultovalo izvršavanjem svih postavljenih zadataka iz misije bZOJ i sistema odbrane BiH uopće.

Modernizacijom resursa ZOJ-a u smislu nabavke i ugradnje novih radarsko-kompjuterskih sistema, odbrambeni sistem BiH mogao bi pokazati sposobnost kontrole i zaštite suvereniteta ZP kroz kontinuirano praćenje, otkrivanje ciljeva, obradu i identifikaciju ciljeva u ZaP, njihovo praćenje, razmjenu informacija o ciljevima između komandi, jedinica, operativnih centara i drugih zainteresovanih korisnika.

Ciljevi modernizacije sredstava ZOJ -a (osnivanje zrakoplovnog operativnog centra - OS br ZS i PZO i nabavka RRS -a) u strukturi OS BiH definirani su zadacima i misijom ZS i PZO -a i ogledaju se u sljedećem:

- Doprinos zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH u zračnom prostoru,
- Uspostavljanje dinamičkog sistema komandovanja i upravljanja u brigadi zračnih snaga i PZO model 24/7,
- Pružanje radarske slike svih aktivnosti u ZaP BiH iz više izvora (vlastiti senzori, ASDE sistem, koordinacija s BHANSA -om itd.),
- Povećanje nivoa sigurnosti letenja nad teritorijom BiH uspostavljanjem "dvostrukog sistema" nadzora nad zračnim prometom preko teritorije BiH (civilni i vojni sistem kontrole letenja u međusobnoj koordinaciji),
- Ispunjavanje NATO standarda o interoperabilnosti i izvođenje ZaP operacija,
- Ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH prema Povelji o jedinstvenom evropskom nebu kroz implementaciju koncepta fleksibilnog upravljanja ZP na nivoima II i III, kroz dinamičku koordinaciju u dodjeli privremenih ograničenih područja (TPA) na način propisan direktivama Evropskog vijeća o fleksibilno upravljanje zračnim prometom na području zemalja članica Eurocontrola,
- Povećanje stepena borbene gotovosti jedinica brigade zračnih snaga i PZO i drugih jedinica OS BiH,
- Stalno praćenje letačkih aktivnosti svih učesnika u zračnom prometu preko teritorije BiH s naglaskom na vojne i posebne letove,
- Razmjena informacija o stanju u ZaP -u sa zemljama partnerima,
- Eventualna integracija u NATO integriranog sistema razmjene podataka o stanju u ZaP -u - NATINAMDS,
- Kontinuitet u obuci postojećeg i budućeg osoblja u bataljonu ZOJ -a.

Izbor sredstava/sistema:

1. THALES, GROUND Master 400

Ground Master 400 je potpuno digitalizirani 3D radarski sistem francuske kompanije Thales, S frekvencijski raspon, dizajniran za otkrivanje širokog raspona ciljeva, od niskoletećih taktičkih zrakoplova s velikom upravlјivošću do nekonvencionalnih ciljeva manje refleksne površine, poput bespilotnih letjelica i krstareće rakete. Uređaj je predstavljen 2008. Prevođenje sa marširanja na borbeno naređenje sa četiri člana posade traje 30 minuta. Sistem se može

transportovati u standardizovanom kontejneru od 20 stopa (ISO standard), čija težina ne prelazi 10 tona.

Proizvođač u specifikacijama navodi tačnost uređaja udaljenog 50 m, azimutnost 0,3 stepena i tačnost 2000 stopa na udaljenosti od 100 nautičkih milja (približno 190 km). 390-450 km). Maksimalna nadmorska visina ciljanja je veća od 30 km (100.000 stopa). To je uređaj s frekvencijskim opsegom S (2,9-3,3 GHz) s integriranim krugovima za elektroničku zaštitu. Prosječno vrijeme između otkazivanja - MTBF je 3500 sati. Uređajem se može upravljati s radara ili daljinski.

Radar je dostupan u mobilnom obliku, montiran na kamion ili prikolicu 6x6 ili 8x8, te u stacionarnoj varijanti. Isporuka je moguća u obliku samostalne konfiguracije koja se kontrolira i kontrolira daljinski ili zajedno s integriranim centrom za upravljanje i upravljanje.

Slika 3. Sistem GM 400

Slika 4. Mobilna verzija sistema GM 400 (Oružane snage Finske)

2. LOCKHEED MARTIN AN/TPS-77

AN / TPS-77 predstavlja namjeru proizvođača da poboljša performanse i pouzdanost uz smanjenje operativnih troškova radarskog sistema FPS-117. To je uređaj L-pojsa zasnovan na elektronski kontroliranom snopu. Umjesto jednog predajnika, 34 predajnika i prijemnika su integrisana u antenski sistem. Na ovaj način uklanjaju se dva najčešća kvara ove vrste uređaja - kvar rotacione spojnice i kvar centralnog predajnika. Oprema za obradu i obradu signala, zajedno sa interfejsom operatera i komunikacionim uređajima, napravljena je u jednom ISO kontejneru.

Srednje vrijeme između kvarova - MTBF je povećano u odnosu na FPS -117 i iznosi više od 2000 sati. Kako bi se izbjegla potreba prisutnosti operatera, proizvođač je instalirao poseban sustav za daljinsko ponovno kalibriranje i podešavanje (praćenje performansi i lociranje greške-PMFL).

Proizvođač dalje navodi domet otkrivanja cilja od 250 nautičkih milja i nadmorsku visinu do 100.000 stopa, s radarem koji radi 24 sata dnevno bez posade.

Osnovne informacije:

Frekvencijski opseg, L opseg 1215-1400 MHz

Aktivna mreža za skeniranje

Površina antene 27,1 m²

Udaljenost detekcije 10-470 km

Visina detekcije 0-30,5 km

Kontrola frekvencije: 4 agilna moda, 100 centralnih frekvencija, sektorska kontrola

Tačnost na 250 km: 50 m na daljinu, 0,25 stepeni po azimutu, 915 m na nadmorskoj visini

MTBF: 2000 sati (za FPS-117 je 1076 sati)

MTTR: 45 minuta

Slika 5. TPS-77 radarski sistem

Jedinična cijena ovog sistema, prema podacima iz jula 2008. godine, iznosi između 14,6 i 15 miliona dolara.

Ministarstvo odbrane Danske uključilo je dva sistema TPS-77 u svoj operativni sistem tokom 2006. Krajem 2007. Latvija je potpisala ugovor o nabavci dva TPS-77 sa opcijom dugoročnog održavanja u vrijednosti od 44 miliona dolara. Osim Danske i Latvije, ova vrsta radara je u vlasništvu Pakistana, Estonije, Australije i Brazila.

S obzirom da se radi o mobilnoj i poboljšanoj verziji radara FPS-117 koja je u upotrebi više od 20 godina, kao i ugovor između američkog ratnog zrakoplovstva i druge kompanije o razvoju

novog sistema u tu svrhu, nabavka ova vrsta RRS-a bi mogla biti dugoročno problematična bavka i održavanje rezervnih dijelova.

3. LEONARDO RAT 31 DL/M

RAT 31 DL (Radar Avvistamento Terrestre) je 3D radarski sistem, sa efikasnim dometom detekcije do 500 km. To je modernija verzija uređaja RAT 31 SL namijenjena za operativni rad sa savremenim sistemima PVO. Zadovoljava sve standarde operativnosti NATO -a i kao takav prisutan je u 10 članica NATO -a, uključujući Njemačku, Poljsku, Grčku, Tursku, Mađarsku, Češku, Bugarsku itd. Stacionarne radarske stanice nalaze se u arsenalu Bangladeša, Tajlanda i Malezije. Isporučuje se kao stacionarni (DL) i kao mobilna varijanta uređaja (DL / M).

To je uređaj LF opseg sa 42 reda primopredajnika u anteni. Antena se okreće brzinom od 6 okretaja u minuti. Mobilna varijanta zahtijeva dva terenska "cross-country" vozila, a vrijeme potrebno za prevođenje uređaja u operativni rad je oko 15 minuta. Čitav sistem je uskladišten u dva ISO kontejnera od 20 stopa i montiran na dva komercijalna terenska motorna vozila.

Trenutno stanje sredstava/sistema u bPZO: Ključno naoružanje bPZO čine: raketni sistem KUB-M i protiv-avionski topovi (PAT) 40mm L/70 „BOFORS“ čija se efikasnost povećava uvezivanjem sa osmatračko – akviziciskim radarom (OAR) „Žirafa“.

U postojećoj formaciji, bPZO popunjen je sa 3 (tri) OAR „Žirafa“ (sleduje 6 sredstava - 50%) i 15 PAT 40mm L/70 „BOFORS“ (sleduje 18 sredstava - 83,3 %). Reorganizacijom bPZO u skladu s Pregledom odbrane, jedinica će biti kompletno popunjena osnovnim naoružanjem ARJ PZO, radarsko – računarskim sredstvima - 100% i dobit će se na raspolaganje sredstva za stratešku rezervu.

Operativnost raketnih sredstava PZO u aktivnom sastavu nije na potrebnom nivou, sa sljedećim stanjem: radarska stanica za osmatranje i navođenje (RStON) nije operativna, a tri od četiri samohodna lansirna oruđa (SLO) su operativni. Najveći uticaj na neoperativnost raketnih sredstava je nepostojanje ugovora na liniji IV održavanja. Uz neznatna ulaganja za OS BiH kroz realizaciju II tehničkog pregleda i otklanjanja uočenih nedostataka kroz eventualne popravke, navedena sredstva bi se dovela u stanje potpune operativnosti.

Operativnost raketno-tehničkih sredstava u aktivnom sastavu nije na potrebnom nivou sa sljedećim stanjem: Specijalna vozila koja služe za provjeru i pripremu raketa (kontrolno-ispitna pokretna stanica KIPSt-2V8E, kompresorska stanica UKS-400 i punioc zrakom MS-10) su operativni, dok je punioc zrakom PV-9G22M neoperativan. Specijalna vozila koja služe za dotur raketa (5 automobila za prevoz i pretovar raketa APPR-2T7M) su takođe neoperativni.

Operativnost PAA: operativno je šest protivavionskih topova (PAT) 40 mm L/70 „BOFORS“.

Operativnost sredstava za opsluživanje: operativno je dva od šest vučnih motornih vozila nosivosti preko 5 tona, dok je OAR „Žirafa“ neoperativan.

Operativnost sredstava za osmatranje: radar P-15 i centar zračnog osmatranja i javljanja (CZOJ) su neoperativni. Nabavkom mobilnog komandnog radara prestaje potreba za korištenjem CZOJ. Po dovođenju svih artiljerijskih i raketnih sredstava u operativno stanje i nabavke lakih raketnih sistema, a u cilju povećanja sposobnosti bPZO po pitanju otkrivanja, identifikacije i praćenja ciljeva u zračnom prostoru neophodno je izvršiti remont postojećeg radara P-15 ili nabavku radara sličnih karakteristika novije generacije. Međutim, zbog finansijskih ograničenja i definisanog prioriteta modernizacije naoružanja ARJ PZO nije realno planirati realizaciju istog u periodu 2020-2027. godina.

Preostala TMS su neoperativna, adekvatno su uskladištena. Njihovo čišćenje i održavanje se vrši kvartalno (na devet PAT 40 mm L/70 „BOFORS“ izvršena je kratkoročna konzervacija i ista se po isteku produžava). Za detaljnu defektažu istih, potrebno je angažovanje lica sa višeg nivoa održavanja, a za realizaciju navedenih aktivnosti ne postoje kapaciteti u okviru OS BiH.

Željeno stanje: Osnovni cilj modernizacije sistema PZO je da se, kroz remont i nabavku naoružanja i opreme PZO, te nabavku motornih vozila, poveća borbena spremnost i interoperabilnost komandi i jedinica i stvore uslovi za izvršenje dodijeljene misije i zadataka.

Povećala bi se sposobnost kontrole i zaštite suvereniteta zračnog prostora, kroz neprekidno osmatranje, otkrivanje, obradu i identifikaciju ciljeva u zračnom prostoru, njihovo praćenje, razmjenu informacija između komandi, jedinica i operativnih centara, a u slučaju potrebe i dejstvo borbenim sistemima.

Modernizacijom usmjerenom na osavremenjavanje i uvezivanje komunikacijsko – informatičke opreme za komandovanje i upravljanje vatrom, dobila bi se uspješna uspostava sistema komandovanja i kontrole u komandama i jedinicama, a preko operativnih centara u OS BiH uvezivanje u regionalni sistem za rano upozorenje i djelovanje.

Nabavkom mobilnog raketnog sistema PZO omogućila bi se brza reakcija na savremene prijetnje iz zračnog prostora u najkraćem roku i na cijeloj teritoriji BiH.

Pregled opremanja po fazama:

Projekti i zadaci 2020-2021

- Uskladiti materijalnu formaciju s novom formacijom i od postojećih sredstava u bPZO odabrati sredstva za jedinice i stratešku rezervu;
- Izvršiti remont OAR-a „Žirafa“, nabavku vučnih motornih vozila (preko 5 tona), popravku PAT-ova 40mmL/70 „BOFORS“ i time dovesti u operativno stanje sredstva u artiljerijskim baterijama;
- Izvršiti nabavku simulatora cilja za PAT 40 mm L/70;
- Održavati dostignuti nivo operativnosti sredstava u aktivnim baterijama, adekvatno skladištiti i održavati sredstva rezervnih baterija;
- Održavanjem operativnosti postojećih sredstava veze u komandnom vodu omogućiti nesmetano funkcionisanje K4 i stvoriti preduslove za centralizovano upravljanje jedinicama PZO njihovim uvezivanjem s Operativnim centrom brigade ZS i PZO.

Planirane aktivnosti i radnje po ovom projektu u periodu od 2020 – 2021. godina s okvirnim rokovima prikazane su u sljedećoj tabeli:

R/ B	AKTIVNOST	NOSILAC	VRIJEME ROK	NAPOMENA
1.	Odobravanje prijedloga Projekta modernizacije naoružanja i opreme	ZŠ OS BiH	31.12.2019	

	ARJ PZO	MO BiH		
2.	Formiranje projektnog tima	ZŠ OS BiH MO BiH	31.12.2019	
3.	Izrada i usaglašavanje zahtjeva po pitanju remonta OAR „Žirafa“, taktičko-tehničkih karakteristika za nabavku vučnih vozila preko 5 tona, simulatora cilja i zahtjeva za popravku PAT 40 mm	Projektni tim Specijalisti iz k-di i j-ca	31.03.2020	
4.	Kompletiranje projekta	Projektni tim	15.04.2020	
5.	Istraživanje ponuđača referisanih na projektne zahtjeve	Projektni tim	30.04.2020	
6.	Organizovanje sastanaka sa ponuđačima	Projektni tim	15.05.2020	
7.	Davanje mišljenja o ponuđenim uslovima	Projektni tim	31.05.2020	
8.	Usvajanje/odobravanje projekta	ZŠ OS BiH MO BiH	15.06.2020	
9.	Potpisivanje ugovora o realizaciji	ZŠ OS BiH MO BiH	31.08.2020	
10.	Implementacija projekta	Projektni tim MO BiH K-de i j-ce	2020-2021	Po posebnoj dinamici i prioritetima
11.	Izrada izvještaja i medijska prezentacija			

2.3.UČEŠĆE BRIGADE ZS I PZO OS BIH U VOJNIM VJEŽBAMA I BILATERALNOJ VOJNOJ SARADNJI

U svrhu unapređenja ciljeva vanjske politike BiH i ispunjavanja međunarodnih obaveza BiH iz oblasti odbrane, te afirmacije Oružanih snaga BiH kao instrumenta vanjske državne politike, u oblasti međunarodne odbrambene saradnje realizirati sljedeće aktivnosti:

- Osigurati održavanje postojećeg i proširenje vojno – diplomatskog i vojnog predstavljanja BiH u međunarodnim sigurosnim i odbrambenim organizacijama i drugim državama;
- Osigurati kontinuirano ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH u oblasti odbrane, izvršenje aktivnosti međunarodne saradnje i učešće Oružanih snaga BiH u međunarodnim vojnim vježbama, uz adekvatno planiranje finansijskih sredstava;
- Osnažiti učešće u radu međunarodnih, multinacionalnih i inostranih sigurnosnih i odbrambenih organizacija i struktura, s posebnim akcentom na jačanje regionalne saradnje, posebno sa susjedima, kroz učešće u regionalnim inicijativama;
- Nastaviti srealizacijom aktivnosti u vezi sa članstvom u regionalnim inicijativama koje imaju za cilj izgradnju kredibilnih kapaciteta na putu ka NATO-u;
- Planirati izvršenje pasivnih kvota u BiH i aktivnih kvota u inostranstvu u okviru aktivnosti provođenja inspekcijskog režima, režima provjere i posmatračkih letova u skladu sa odredbama Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja, Bečkog dokumenta 2011 i Ugovora o otvorenom nebu;
- Osigurati realizaciju obaveza iz oblasti kontrole naoružanja, mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti i sprečavanja širenja oružja za masovno uništavanje;
- Osigurati razmatranje ponuda za pomoć i donacije u okviru bilateralne i multilateralne saradnje i iste usmjeravati prema prioritetima institucija odbrane;
- Intenzivirati postojeću i proširiti odbrambenu saradnju s međunarodnim sigurnosnim i odbrambenim organizacijama i partnerskim državama u svim oblastima od značaja za odrambeni sistem BiH.

Bilateralna vojna saradnja OS BiH je sastavni dio međunarodne odbrambene saradnje Ministarstva odbrane BiH. Aktivnosti bilateralne vojne saradnje OS BiH provode se s ciljem:

- pružanja podrške dostizanju potrebnog nivoa interoperabilnosti, u skladu s partnerskim ciljevima;
- davanja podrške jačanju i razvoju odbrambenog sistema i sposobnosti OS BiH;
- davanja podrške odbrambenim reformama;
- razvoja dobrih susjedskih odnosa I regionalne saradnje;
- doprinosa BiH sistemu kolektivne sigurnosti kroz učestvovanje u različitim međunarodnim aktivnostima.

Bilateralna vojna saradnja obuhvata sva funkcionalna područja odbrane:

- odbrambenu politiku,
- civilno-vojne odnose,
- vojno-tehničku saradnju,
- nabavku i opremanje,
- planiranje i resurse,
- obrazovanje i obuku,
- ostala područja.

Bilateralna vojna saradnja ostvaruje se:

- putem kontakata na najvišem nivou,
- razmjene delegacija i obostranih posjeta,
- školovanjem i obučavanjem u centrima za obuku u inostranstvu, kao I pružanjem prilike predstavnicima partnerskih zemalja za pohađanje nastave I obuke u BiH,
- razmjenom instruktora i upućivanjem mobilnih trening timova,
- pomoći u održavanju i donacijama nevladinih organizacija.

Vježbe, obuke, zadaci u 2009. godini: SAR “Magla 2009” (učesnici RCC BiH i OSBiH), gašenjepožara “Vedro 2009”, MEDEVAC “Spasilac 2009” (učesnici: Hitnapomoć, Civilna

policija, Vatrogasna služba, 6. Pbr., 7. lob). Vježba "Spasilac 2009" će biti detaljno objašnjena u narednom poglavlju.

Civilno – vojna vježba "Združeni odgovor, Sarajevo 2010" se odvijala 26.8., 07.9. i 15.9.2010. godine u Sarajevu, a vježbu organizuje Ministarstvo sigurnosti BiH u saradnji s Ministarstvom odbrane BiH, OSCE Misijom za BiH i Komandom NATO-a u BiH. Terenska vježba sastoji se od dvije scene. Prva scena predstavlja talačku krizu i oslobođanje talaca, a druga napad hemijskim agensom na civile u zatvorenom prostoru i otklanjanje posljedica, a izvest će je predstavnici Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Granične policije BiH, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Zavoda za RHB zaštitu, službi zaštite i spašavanja entiteta i Brčko Distrikta, ekipa Crvenog krsta/ križa, uz podršku Oružanih snaga BiH i tima RHB zaštite iz susjedne Hrvatske.

3. BRIGADA ZRAČNIH SNAGA I PROTIVZRAČNE ODBRANE ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE U SARADNJI SA INSTITUCIJAMA SISTEMA UNUTRAŠNJE SIGURNOSTI I ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

Bez obzira na razlike u funkcioniranju i organizaciji Civilne zaštite u pojedinim dijelovima Bosne i Hercegovine, neosporna je činjenica njene uloge kao značajne karike u sistemu zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara. Civilna zaštita nametnuta je kao vitalna potreba. Zasnovan je na domicilno pozitivnim pravnim rješenjima koja se temelje na međunarodnim konvencijama, protokolima, deklaracijama i slično. u oblasti zaštite i spašavanja. Na osnovu ovih propisa i druge države uređuju organizaciju civilne zaštite prema vlastitim potrebama, ali sa zajedničkim zadacima i aktivnostima, koji se ogledaju u sljedećem:

- Samozaštita, samoobrana i uzajamna zaštita u slučaju prijetnje,
- Organizacija uzbunjivanja u slučaju opasnosti od opasnosti,
- Zaštita od požara,
- Spašavanje u raznim slučajevima ugroženosti,
- Čišćenje ruševina izazvanih ugroženošću,
- Pružanje prve pomoći ugroženima,
- NHB zaštita od prijetnji,

- Organizacija zbrinjavanja žrtava,
- Zaštita stoke i životinja u slučajevima ugrožavanja,
- Zaštita prirode, flore i faune u slučaju ugrožavanja,
- Obavještavanje stanovništva o dolaznim prijetnjama,
- Zbrinjavanje populacije, životinja i vrijednosti u slučaju ugroženosti,
- Zaštita zdravlja i ljudi u svim uslovima,
- Zaštita kulturnih dobara,
- Osiguravanje opskrbe stanovništva i privrede u svim situacijama,
- Organizacija i očuvanje ustavnog sistema i funkcionisanje pravne vlasti u svim kriznim situacijama,
- Pomoć vojnim snagama,
- Rješenje funkciranja ekonomije u različitim situacijama ranjivosti
- Organizacija evakuacije ugroženog stanovništva i njihovog smještaja i neugroženih ili manje ugroženih područja³.

Kako bi realizirali ove zadatke, organi CZ u BiH modelirali su mjere zaštite i spašavanja u skladu s vlastitim potrebama i izrazili ih u entitetskim zakonima i njihovu primjenu i materijalizaciju (organizacija, planiranje, obuka, itd.) Podzakonskim aktima na terenu civilne zaštite. Vrste mjera zaštite i spašavanja, kao sastavni dijelovi Civilne zaštite, koje su određene navedenim zakonima, su sljedeće:

- Skladištenje ljudi i materijalnih dobara,
- Evakuacija,
- Zbrinjavanje ugroženih i povrijeđenih,
- Eklipsa,
- RHB zaštita,
- Zaštita i spašavanje od ruševina,
- Zaštita i spašavanje na vodi i pod vodom,
- Zaštita i spašavanje od požara,
- Zaštita od neeksplodiranih UBS-a i mina,

---

³ Javorović Božidar i dr., Suvremeni sustavi civilne odbrane, Otvoreno sveučilište, Zagreb

- Prva pomoć,
- Zaštita i spašavanje životinja i hrane životinjskog porijekla,
- Zaštita i spašavanje u rudnicima,
- Zaštita biljaka i biljnih proizvoda,
- Klirens,
- Zaštite okoliša.

Uklanjanje ljudi i materijalnih dobara jedna je od najstarijih mjera zaštite i spašavanja. Prahistorijski čovjek susreo se s opasnostima od prirodnih pojava, životinja i drugih ljudi i izbjegao ih je tako što se sklonio iz područja na kojem su opasnosti nastale sklanjanjem u spilje ili drveće. Odvoz ljudi i materijalnih dobara u skloništa pojačano je u Prvom i Drugom svjetskom ratu kao zaštitna mjera s ciljem ublažavanja efekata borbenih sredstava koja su se široko koristila (artiljerija, hemikalije, zrakoplovstvo itd.)

Evakuacija je mjera zaštite i spašavanja koja uključuje preseljenje ljudi i materijalnih dobara (raspršivanje) na duži vremenski period iz ugroženog u manje ugroženo ili neugroženo područje. Može biti preventivna ili naknadna (intervencija), tj. kada je opasnost nastupila. Na području planiranom za evakuaciju, ova je obaveza općenita, građani, kompanije i institucije sa svim ljudima i imovinom podliježu joj. U nesrećama antropološkog porijekla, poput radioloških ili hemijskih incidenata, evakuacija je besmislena, dok je u ostalim slučajevima u ugroženim područjima potrebno ostaviti dio radne snage kako bi se održali minimalni uslovi za povratak nakon prestanka opasnosti.

Zbrinjavanje ugroženih i ozlijedjenih podrazumijeva aktivnost Civilne zaštite i svih subjekata društva na pružanju osnovnih životnih potreba stanovništva koje u kratkom vremenskom periodu ostaju bez osnovnih životnih uslova (stanovi, hrana, voda za piće i higijena, odjeća i obuća, bez najbližih članova porodice i rođaka).

Zatamnjenje je zaštitna mjera koja uključuje lagano maskiranje zgrada, vozila, a posebno urbanih centara, industrijskih zona i naseljenih područja s ciljem maskiranja, a time i smanjenja gubitaka uslijed borbenih operacija noću (avijacija ili artiljerija).

Zaštita RHB-a imala je razvojne promjene povezane sa širenjem proizvodnje atomskog, hemijskog i biološkog oružja i dostizanjem vrhunca koji je bio na rubu prerastanja u masovnu

upotrebu, a time i opće kataklizme čovječanstva. Ograničavanjem, pa čak i zabranom njihove ratne upotrebe, počela je rasti njihova upotreba u druge (humane) svrhe, poput proizvodnje električne energije, farmaceutske i hemijske industrije. Incidenti se mogu dogoditi u proizvodnom procesu, transportu ili skladištenju, kao i ova vrsta ugrožavanja zahtjeva i određenih zaštitnih mjera.

Zaštita i spašavanje od / iz ruševina su mjere CZ-a u preventivnim, operativnim i sanacijskim akcijama u slučaju prirodnih katastrofa poput zemljotresa, klizišta, potonuća ili erupcija vulkana, kao i utjecaja eksplozivnih materijala na smještajne objekte ili u kojima se nalaze vrijedna kulturna i materijalna dobra.

Zaštita i spašavanje na vodi i pod vodom odnosi se na mjere spašavanja od poplava kao karakteristične prirodne prijetnje u BiH uzrokovane raznim faktorima kao što su: presijecanje teritorija s rijekama, poremećaj korita, obilne kiše i naglo otapanje snijega u određenim sezonom i sl.

Zaštita i spašavanje od požara jedna je od mjer u modernoj organizaciji Civilne zaštite. Zaštita od požara prisutna je od pronalaska požara do danas.

Budući da je svako nekontrolirano gorenje požar, ljudi su uvijek pokušavali držati vatru koju proizvode pod nadzorom. Posebna važnost zaštite od požara odnosi se na preventivno djelovanje u fazama planiranja i izgradnje stambenih i drugih objekata, a danas su propisi u ovoj oblasti vrlo rigorozni.

Zaštita od neeksplodiranih ubojnih sredstava i mina vrlo je važna, posebno nakon rata u Bosni i Hercegovini i velikog područja koje je godinama bilo izloženo borbi i upotrebi mina (demarkacione linije u sukobu).

Prva pomoć uključuje niz mjer i postupaka na mjestu nesreće koji se poduzimaju s ciljem preživljavanja povrijeđenih i bolesnih i smanjenja štetnih posljedica po zdravlje na minimum. U sistemu civilne zaštite ima smisla ako svoju funkciju obavlja na licu mjesta i naknadnim djelovanjem u organiziranim prijemima stručnih zdravstvenih službi i ustanova.

Zaštita i spašavanje životinja i hrane životinjskog porijekla u normalnim životnim uvjetima, a posebno u prirodnim ili drugim katastrofama, strateško je pitanje svake zemlje. U prehrambenom

lancu posebno su važni proizvodi životinjskog porijekla (mlijeko, mlijecni proizvodi, meso, jaja itd.) i njihova zaštita.

Čišćenje terena podrazumijeva zaštitu od naknadnih štetnih posljedica po život i zdravlje ljudi, životinja i materijalnih dobara. Uključuje uklanjanje smrtnih slučajeva, uginulih životinja, zaustavljanje štetnih efekata oštećenih električnih, plinskih, vodovodnih ili kanalizacionih instalacija, DDD mjere i druge sanitарne profilaktičke mjere za sprečavanje pojave ili širenja epidemija zaraznih bolesti.

Zaštita okoliša je mjera stvorena pod utjecajem sve većeg broja zagađivača. Problem zagađenja životne sredine prisutan je već duže vrijeme i ogleda se u tzv. "dodavanju okolini brže nego što okolina može tolerirati neke supstance ili energiju koja je potencijalno štetna za život."⁴

3.1. Normativno-pravna uređenost za angažman brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u saradnji sa institucijama sistema unutrašnje sigurnosti i zaštite i spašavanja

Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini okvirno se uređuje zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, i to:

- a) realizacija međunarodnih obaveza i saradnja u provođenju zaštite i spašavanja, odnosno civilne zaštite;
- b) nadležnosti institucija i organa Bosne i Hercegovine u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini;
- c) koordinacija djelovanja institucija i organa Bosne i Hercegovine, entitetskih uprava civilne zaštite i nadležnog organa za civilnu zaštitu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Brčko Distrikt BiH);
- d) Operativno – komunikacijski centar Bosne i Hercegovine – 112;
- e) donošenje i usklađivanje planova i programa zaštite i spašavanja od prirodnih ili drugih nesreća;
- f) javno informiranje i odnosi sa javnošću;

---

⁴ Ćamil Huseinbašić, Civilna zaštita u sigurnosnom sistemu, Sarajevo, 2007., str. 149-253.

- g) finansiranje;
- h) Dan zaštite i spašavanja – civilne zaštite Bosne i Hercegovine.

Sistem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u entitetima i Brčko Distriktu BiH uređuje se entitetskim zakonima i zakonom Brčko Distrikta BiH.

Upravne i stručno - operativne poslove zaštite i spašavanja u entitetima i Brčko Distriktu BiH obavljaju nadležne institucije i organi uprave entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Koordinaciju poslova i zadataka zaštite i spašavanja i razmjenu podataka, informacija i izvještaja o preduzetim mjerama zaštite i spašavanja među nosiocima poslova i zadataka zaštite i spašavanja između organa i službi civilne zaštite entiteta i Brčko Distrikta BiH obavlja Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Entiteti i Brčko Distrikt BiH, u okviru svojih nadležnosti u oblasti zaštite i spašavanja, uređuju, planiraju, obučavaju, organiziraju, finansiraju, i provode zaštitu i spašavanje, s ciljem sprečavanja opasnosti, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih ili drugih nesreća.

Ministarstvo sigurnosti BiH sarađuje s Društvom crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine i drugim humanitarnim organizacijama, organiziranim na nivou Bosne i Hercegovine, radi planiranja i učešća u zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća.

Vijeće ministara BiH u oblasti zaštite i spašavanja:

- (a) utvrđuje Prijedlog programa razvoja sistema zaštite i spašavanja na nivou institucija i organa Bosne i Hercegovine i dostavlja ga Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine na usvajanje. Taj program sadržava smjernice za koncipiranje programa razvoja sistema zaštite i spašavanja u entitetima i Brčko Distriktu BiH;
- (b) uređuje način prelaska državne granice prilikom primanja i/ili upućivanja međunarodne pomoći u zaštiti i spašavanju;
- (c) donosi Metodologiju za izradu procjene ugroženosti i Plana zaštite i spašavanja od prirodnih ili drugih nesreća institucija i organa Bosne i Hercegovine;

- (d) donosi Procjenu ugroženosti od prirodnih ili drugih nesreća Bosne i Hercegovine;
- (e) donosi akt o formiranju Koordinacionog tijela Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje;
- (f) donosi akt o formiranju Operativno-komunikacijskog centra Bosne i Hercegovine - 112, uvođenju evropskog broja za hitne situacije –112 i propisuje uvjete i način funkcioniranja Operativno-komunikacijskog centra Bosne i Hercegovine - 112;
- (g) donosi Plan zaštite i spašavanja od prirodnih ili drugih nesreća institucija i organa Bosne i Hercegovine;
- (h) proglašava nastanak i prestanak stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine, na prijedlog Koordinacionog tijela Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje ili na zahtjev nadležnih organa entiteta ili Brčko Distrikta BiH, koji su već proglašili stanje nesreće na svojoj teritoriji;
- (i) odlučuje o traženju međunarodne pomoći za zaštitu i spašavanje i koordinira provođenje standardnih operativnih procedura za njen prihvrat nakon proglašenja stanja prirodne ili druge nesreće
- (j) odlučuje o pružanju međunarodne pomoći u slučaju prirodne ili druge nesreće;
- (k) formira, od specijaliziranih jedinica i službi civilne zaštite entiteta, Brčko Distrikta BiH i drugih institucija, organa i pravnih lica na nivou Bosne i Hercegovine, mješovitu specijaliziranu jedinicu za zaštitu i spašavanje za djelovanje u slučaju prirodne ili druge nesreće, za učešće u međunarodnim vježbama, operacijama pomoći i drugim aktivnostima, uz saglasnost nadležnih organa entiteta, Brčko Distrikta BiH i drugih institucija, organa i pravnih lica na nivou Bosne i Hercegovine;
- (l) donosi propis o visini naknade pripadnicima snaga zaštite i spašavanja kada se upućuju kao pomoć u druge države;
- (m) predlaže finansijska sredstva u budžetu institucija i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za finansiranje potreba za zaštitu i spašavanje iz nadležnosti institucija i organa Bosne i Hercegovine;

(n) obavlja i druge poslove zaštite i spašavanja u skladu sa ovim zakonom i drugim propisima na nivou Bosne i Hercegovine.

Ministarstvo sigurnosti BiH obavlja slijedeće stručne i druge poslove u oblasti zaštite i spašavanja iz nadležnosti Bosne i Hercegovine:

- a) osigurava provođenje ovog zakona i drugih propisa iz oblasti zaštite i spašavanja koji se donose na osnovu ovog zakona;
- b) u koordinaciji s nadležnim institucijama i organima Bosne i Hercegovine, entitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko Distrikta BiH, izrađuje i predlaže Vijeću ministara BiH Metodologiju za izradu procjene ugroženosti i Plana zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća Bosne i Hercegovine;
- c) u koordinaciji s nadležnim institucijama i organima Bosne i Hercegovine, entitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko Distrikta BiH, izrađuje i predlaže Procjenu ugroženosti i Plan zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini;
- d) u koordinaciji sentitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko Distrikta BiH, prima i raspoređuje donacije namijenjene strukturama sistema zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine;
- e) izrađuje i predlaže Program razvoja sistema zaštite i spašavanja institucija i organa Bosne i Hercegovine;
- f) izrađuje i predlaže Vijeću ministara BiH propis o načinu prelaska državne granice prilikom primanja i/ili upućivanja međunarodne pomoći u zaštiti i spašavanju;
- g) donosi okvirne planove i programe obučavanja u oblasti zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini u skladu s međunarodnim standardima;
- h) donosi i realizuje Program i plan obučavanja i osposobljavanja državnih službenika i zaposlenika u institucijama i organima na nivou Bosne i Hercegovine iz oblasti zaštite i spašavanja;

- i) u saradnji i koordinaciji sa nadležnim institucijama i organima Bosne i Hercegovine, organima uprave entiteta i Brčko Distrikta BiH prati i analizira stanje u oblasti zaštite i spašavanja u Bosne i Hercegovine i Vijeću ministara BiH predlaže mjere u skladu sa Zakonom;
- j) predlaže akt o formiranju Koordinacionog tijela Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje;
- k) izrađuje i predlaže akt o formiranju Operativno-komunikacijskog centra Bosne i Hercegovine - 112;
- l) izrađuje i predlaže Vijeću ministara BiH organizaciju, opremanje, uslove i način funkcioniranja Operativno-komunikacijskog centra Bosne i Hercegovine - 112 i način dostavljanja i distribuciju podataka;
- m) u koordinaciji s nadležnim institucijama i organima Bosne i Hercegovine, entitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko Distrikta BiH, propisuje procedure komunikacije između institucija i organa Bosne i Hercegovine, te institucija i organa Bosne i Hercegovine s entitetima i Brčko Distrikтом BiH u slučaju prirodnih ili drugih nesreća, kao i procedure obavještavanja javnosti;
- n) promovira i izdaje stručnu i drugu literaturu iz oblasti zaštite i spašavanja;
- o) razmjenjuje podataka iz oblasti zaštite i spašavanja s drugim državama;
- p) ostvaruje međunarodnu saradnju u oblasti zaštite i spašavanja;
- r) sarađuje s naučnim institucijama i privrednim društvima u razvoju tehnologije i opreme za zaštitu i spašavanje;
- s) predlaže traženje međunarodne pomoći za zaštitu i spašavanje i koordinira provođenje standardnih operativnih procedura za njen prihvat;
- t) koordinira provođenje standardnih operativnih procedura prilikom pružanja međunarodne pomoći;
- u) koordinira provođenje mjera, poslova i zadataka u zaštiti i spašavanju u Bosni i Hercegovini;
- v) u saradnji s entitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko Distrikta BiH, organizuje, koordinira i provodi, konferencije, seminare, kurseve, vježbe i druge aktivnosti od međunarodnog značaja iz oblasti zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini;

- z) koordinira aktivnosti s entitetskim upravama za civilnu zaštitu i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko Distrikta BiH na uspostavi standarda za opremu i sredstva koja se u Bosni i Hercegovini koriste u zaštiti i spašavanju;
- aa) usmjerava nadležne organe na vođenje baze podataka o rizicima od prirodnih i drugih nesreća, opasnim materijama, snagama, sredstvima i drugim podacima značajnim za zaštitu i spašavanje u Bosni i Hercegovini, u skladu smeđunarodnim konvencijama;
- bb) traži od Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine angažovanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u slučaju prirodne ili druge nesreće, nakon što se iscrpe raspoloživi civilni resursi za odgovor na prirodnu ili drugu nesreću;
- cc) osigurava uslove za rad Koordinacionog tijela Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje i obavlja stručne i administrativne poslove za potrebe ovog tijela;
- dd) obavlja i druge poslove zaštite i spašavanja u skladu s ovim zakonom i drugim propisima na nivou Bosne i Hercegovine.

Ostale institucije i organi na nivou Bosne i Hercegovine, koji obavljaju djelatnost iz oblasti zaštite i spašavanja, obavezni su planirati i provoditi mjere zaštite i spašavanja, te koordinirati planiranje i izvršavanje poslova i zadatka s Ministarstvom sigurnosti BiH.

Standardnim operativnim procedurama angažiranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće (udalnjem tekstu: SOP), uređuju se osnove, uvjeti, faze i postupak angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju naprirodne ili druge nesreće na zahtjev Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, te odgovornosti i drugi aspekti saradnje Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Strane) u navedenoj oblasti.

SOP se izrađuje po uzoru na standarde Ujedinjenih nacija i NATO-a u ostvarenju civilno – vojne saradnje u traženju i pružanju pomoći u prirodnim ili drugim nesrećama.

Pojmovi korišteni u SOP-u definirani su Okvirnim Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik

BiH“, broj 50/08) i Sporazumomo saradnji između Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine u oblasti reagiranja na prirodne ili druge nesreće.

U odgovoru na prirodne ili druge nesreće, civilni organi i komandanti odgovorni za vojne jedinice i materijalno-tehničke resurse pridržavaju se sljedećih principa:

- a) princip cilja (svaka operacija vodi jasno definisanom, presudnom i ostvarivom cilju),
- b) princip jedinstva napora i civilnog rukovođenja operacijama pomoći u nesrećama (traženje zajedničkih rješenja i ulaganje združenog napora, uz civilno rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja i vojno komandovanje vojnim resursima),
- c) princip istrajnosti (spremnost vojnih komandanata na upotrebu jedinica u produženom trajanju po zadatom cilju - traženi vojni resursi za pomoć ostaju anagažirani u potrebnom vremenu koliko situacija zahtijeva),
- d) princip sigurnosti (civilni organ i vojni komandanti u svakom trenutku vode računa o sigurnosti ljudstva uključenog u akcije i operacije zaštite i spašavanja),
- e) princip sinergizma (pravilna i koordinirana upotreba resursa u svrhu izbjegavanja suvišnosti i dupliranja napora pomoći u odgovoru na nesreću, uključujući primjenu standardnih obrazaca komuniciranja u prirodnim ili drugim nesrećama).

Angažovanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine na pružanju pomoći civilnim organima u reagovanju na prirodne ili druge nesreće, vrši se u skladu sa Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj: 88/05), Okvirnim Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini i Zakonom o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu ("Službeni glasnik BiH", broj 14/05).

Oružane snage Bosne i Hercegovine se u reagovanju na prirodne ili druge nesreće, u pravilu, angažiraju na pružanju trenutne i kratkoročne pomoći civilnim organima, i to:

- a) pomoć na terenu izvođenja odgovora na prirodne ili druge nesreće,
- b) pomoć u zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara,

c) pomoć u izvršenju humanitarne operacije odgovora na prirodne ili druge nesreće.

Oružane snage Bosne i Hercegovine se mogu angažovaati na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće kada se iscrpe raspoloživi civilni resursi ili civilni organi ne raspolažu potrebnim ili dovoljnim resursima za odgovor na prirodnu ili drugu nesreću.

Član 7 Standardnih operativnih procedura angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće:

(1) Pripadnici i jedinice Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, angažovani u odgovoru na prirodne ili druge nesreće, u toku trajanja misije ostaju u lancu komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, pri čemu su vojni resursi pod civilnom kontrolom, a pripadnicima i jedinicom komanduje nadležni starješina.

(2) Civilnu kontrolu nad vojnim resursima iz stava (1) ovog člana vrši Predsjedništvo Bosne i Hercegovine preko Ministra odbrane Bosne i Hercegovine.

(3) U ostvarivanju civilne kontrole iz stava (1) i (2) ovog člana, Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine koordinira aktivnosti s Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine, civilnim organom kojem su odgovorni angažovani pripadnici i jedinice Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i nosiocem odgovora na prirodne ili druge nesreće.

(4) Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine utvrđuje odgovarajući civilni organ kojem će biti odgovorni pripadnici i jedinice Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, angažovani u odgovoru na prirodne ili druge nesreće.

Oružane snage Bosne i Hercegovine se mogu angažovati u sljedećim fazama organizacije i odgovora na prirodne ili druge nesreće:

- a) faza upozoravanja,
- b) faza uzbunjivanja i angažiranja resursa pomoći,
- c) faza procjena i izvođenja operacija,
- d) faza prestanka angažmana snaga pomoći.

U svakoj od faza, civilni i vojni organi procjenjuju situaciju, potrebe i razmjenjuju standardne obrasce komuniciranja u prirodnim ili drugim nesrećama.

3.2. Saradnja s vladinim institucijama (ministarstva, policija, „usluge“ prevozadelegacija...)

Na osnovu Sporazuma o saradnji između Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine u oblasti reagiranja na prirodne ili druge nesreće, strane sporazumno, u skladu sa svojim zakonskim nadležnostima, ostvaruju saradnju u svim aktivnostima koje se odnose na zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća, a naročito u sljedećim oblastima:

- a) saradnja u izgradnji svijesti o opasnosti od prirodnih ili drugih nesreća, edukaciji istražnom usavršavanju u provođenju mjera zaštite i spašavanja,
- b) saradnja u izradi procjene ugroženosti teritorije Bosne i Hercegovine od prirodnih ilidrugih nesreća,
- c) saradnja u usvajanju standarda, normi i uobičajenih postupaka zemalja članica NATO/Partnerstva za mir, Evropske unije i drugih regionalnih i globalnih sistema sigurnosti u oblasti zaštite i spašavanja,
- d) saradnja u izradi propisa u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara odprirodnih ili drugih nesreća,
- e) saradnja u izradi planova i drugih dokumenata u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća,
- f) saradnja u planiranju, razvoju i osiguranju resursa za odgovor na prirodnu ili drugu nesreću,
- g) saradnja u organiziranju i izvođenju zajedničke obuke i vježbi snaga zaštite ispašavanja u koordiniranom civilno-vojnog odgovoru na prirodne ili druge nesreće,
- h) saradnja u aktivnostima angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za potrebe pružanja pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće, uskladu sa definisanim osnovama, uslovima i postupkom angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- i) saradnja u koordinaciji operacija Oružanih snaga Bosne i Hercegovine pružanja pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće,

- j) saradnja i koordinacija aktivnosti sa odgovarajućim civilnim organima koji mogu tražiti angažiranje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za potrebe pružanja pomoći ureagiranju na prirodne ili druge nesreće,
- k) saradnja u realizaciji aktivnosti u inozemstvu: sudjelovanje u aktivnostima međunarodnih sigurnosnih i odbrambenih organizacija, humanitarnim operacijama uslučaju prirodnih ili drugih nesreća, učešće u civilno-vojnim vježbama zaštite ispašavanja, obuci i drugim aktivnostima,
- l) saradnja u aktivnostima odgovora na prekogranične efekte prirodnih ili drugih nesreća, uključujući saradnju u oblasti angažovanja oružanih snaga drugih zemalja među narodnih vojnih snaga na teritoriji Bosne i Hercegovine,
- m) saradnja u unapređenju civilno-vojne koordinacije i podrške,
- n) saradnja u informisanju javnosti u slučaju prirodnih ili drugih nesreća,
- o) saradnja u realizaciji naučno-istraživačkih projekata i u oblasti izdavaštva,
- p) saradnja u drugim oblastima reagovanja na prirodne ili druge nesreće koje Strane dogovore saglasno Sporazumu i zakonom utvrđenim nadležnostima.

Strane su saglasne da Sporazum realiziraju u skladu s definisanim osnovama i oblastima saradnje, te da sporazumno:

- a) formiraju posebne timove i radna tijela za realizaciju aktivnosti iz pojedinačnih oblasti saradnje definisanih Sporazumom,
- b) odrede odgovorna lica za koordinaciju aktivnosti,
- c) konsultuju institucije i organe na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, institucije međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini, inozemne organe, organizacije, agencije i institucije, te druge strane po utvrđenoj potrebi,
- d) ostvaruju saradnju s odgovarajućim civilnim organima u Bosni i Hercegovini,
- e) predlažu druge oblasti i načine unapređenja saradnje,
- f) predlažu izmjene i dopune Sporazuma.

Vježba medicinske evakuacije „Spasilac 2009“: Pripadnici brigade zračnih snaga i protiv zračne odbrane OS BiH i 6.pješadijske brigade, zajedno s pripadnicima civilnih agencija, izveli su 28.09.2009.godine, u kasarni „Krajiških brigada“ u Zalužanima, pokaznu vježbu upotrebe helikoptera i vozila civilnih agencija u slučaju izvršenja medicinske evakuacije povrijeđenih. Cilj vježbe je bio uvježbavanje posada helikoptera za efikasno i bezbjedno izvršavanje zadataka prevoženja medicinskog osoblja, pružanja prve pomoći povrijeđenim, evakuacije snepristupačnog terena, medicinska evakuacija do najbliže medicinske ustanove a u sve u svrhu pripreme za izvršenje MEDEVAC i CASEVAC letova i definisanje saradnje između OS BiH i civilnih institucija.

Pored pripadnika jedinica OS BiH učešće u vježbi su uzeli i pripadnici Stanice za bezbjednost saobraćaja Banja Luka, Službe hitne medicinske pomoći Doma zdravlja Grada Banja Luka te pripadnici Vatrogasne čete Grada Banja Luka.

Ovoj vježbi su prisustvovali mnogobrojni gosti, predstavnici vojno-diplomatskog kora akreditovani u BiH, generali i komandanti brigada OS BiH, predstavnici civilnih institucija, načelnici opština, komandiri Stanica javne bezbjednosti, predstavnici medicinskih ustanova i vatrogasnih jedinica, predstavnici Civilne zaštite RS, polaznici specijalističkog kursa Visoke škole MUP RS te predstavnici medija.

Po završetku dinamičkog dijela za sve prisutne je organizovan taktičko-tehnički zbor gdje su prikazana sva sredstva korištena na vježbi.

3.3. Saradnja sa civilnom zaštitom i drugim institucijama u sistemu zaštite i spašavanja

Gorska služba spašavanja u BiH je asocijacija koja ima za cilj stvaranje uslova svih spasilačkih kategorija u BiH i time je nezamjenjiv i pouzdan partner svim vladinim institucijama koje se bave zaštitom i spašavanjem. Želja i namjera GSS-a BiH je obučiti i opremiti spasilačke timove koji su 24 sata na terenu 365 dana u godini. (Savez Gorske službe spašavanja u BiH – GSS BiH, 2014)

Nastavljajući tradiciju dugu 60 godina u BiH, volonterski, bez naknade i plaće, pripadnici GSS-a spašavaju ljudske živote i brinu za sigurnost građana u teško dostupnim područjima.

Pripadnici 1/6.pbr u saradnji s pripadnicima brigade zračnih snaga i PZO, brigade TP, 6.blp i civilnim strukturama općine Prijedor na lokaciji kasarne „Žarko Zgonjanin“ u Prijedoru, 24.11.2011. godine, izveli su vježbu „Pomoć civilnim strukturama vlasti u slučaju zemljotresa“.

Svjedoci smo da se prirodne katastrofe dešavaju na svim meridijanima, te je u tom smislu važno izvoditi praktične vježbe reakcije na iste, a što je jedna od osnovnih misija pripadnika OS BiH. Nakon višednevnih priprema vježba je uspješno izvedena, a posebno je značajno naglasiti učešće u vježbi civilnih institucija općine Prijedor koje imaju zakonsku obavezu reagovanja na prirodne i druge katastrofe.

Pored pripadnika OS BiH na vježbi su učestvovali općinska organizacija civilne zaštite Prijedor, Jedinica za podršku SJB Prijedor, Stanica za sigurnost saobraćaja Prijedor, Policijska stanica Prijedor 2, Teritorijalna vatrogasna jedinica Prijedor, Hitna pomoć Doma zdravlja Prijedor, općinska organizacija Crvenog križa Prijedor i učenici Srednje emedicinske škole Prijedor. Na vježbi su prikazani sljedeći događaji: uspostava bataljonskog KM i koordinacija s kriznim štabom CZ, uspostava humanitarnog kampa sa svim neophodnim instalacijama, uspostava poljske bolnice, izviđanje zračnim putem područja pogodjenog zemljotresom, traganje I

spasavanje unesrećenih; pružanje hitne medicinske pomoći, raščišćavanje komunikacija od ruševina, medicinska evakuacija zračnim putem, gašenje požara, spasavanje iz visokih zgrada, održavanje javnog reda i mira, slanje humanitarnog konvoja, napad na konvoj i reakcija pripadnika MUP-a na napad.

Vježbi su prisustvovali komandant OK OS BiH general Jerkić, njegovi zamjenici generali Tepšić I Forić sa saradnicima, svi komandanti brigada OS BiH, načelnici odjeljenja iz OK OS BiH, predstavnici ZŠ OS BiH, komandanti bataljona iz sastava 6.pbr, te načelnik općine Prijedor gospodin Marko Pavić sa svojim saradnicima. Nakon završene vježbe svim učesnicima vježbe iz civilnih struktura uručene su prigodne zahvalnice te je izraženo zajedničko opredjeljenje za buduću saradnju na ovakvim i sličnim zadacima.

ANKETA I REZULTATI

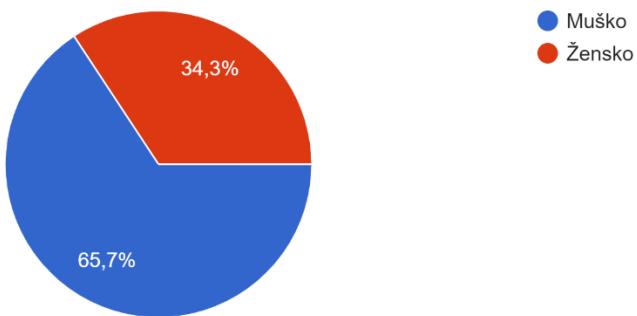
1. Spol
2. Godine radnog staža

3. Da li misija Brigade zračnih snaga i protivzračne odbrane pruža pomoć i podršku civilnim strukturama?
4. Smatrate li da je sposobnost integrirane portivzračne odbrane uvjet za ulazak u NATO?
5. Smatrate li da je uspostavljanje dominacije nad pojedinim zračnim prostorom uvjet za bolje vojno opskrbljivanje i mirnije kretanje na tlu?
6. Sudjelovanje pripremne komponenete/rezervne jedinice znači održavanje vještina spremnosti i djelatne snage brigade ZS i PZO.
7. Da li ste mišljenja da modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu?
8. Pilotna i bespilotna letjelica: Mehaničke razlike postoje, kontrola je sigurnija, a taktika, tehnika i procedura su iste?
9. Smatram da je budućnost postizanja uspješne misije u finoj mješavini posadnih i besposadnih letjelica?
10. Uspostava trajne komunikacije i informacijske strukture sistema navođenja letjelica je u stalnom napredovanju i bilježi pozitivni pomak?

S obzirom da je riječ o istraživačkom radu, u okviru istog je provedena anketa u trajanju od tri mjeseca. Anketa je provedena „online“, elektronskim putem, uz korištenje Google obrasce. Link za anketu je <https://forms.gle/5YYzyM41tKpk3hn47>.

Učešće u anketi je uzeo 71 ispitanik. Od tog broja, 65.7%, odnosno 46 ispitanika, su muškog spola, dok je ispitanica bilo 24, odnosno 34.3%.

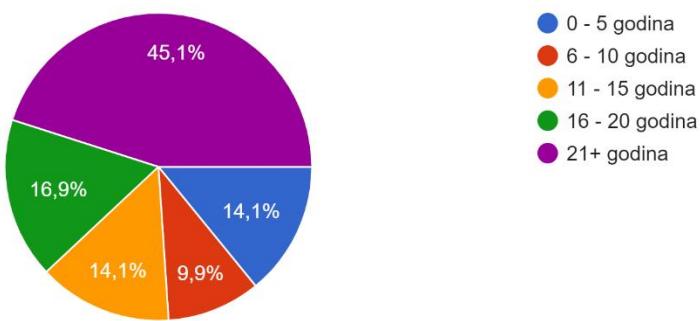
Spol
70 odgovora

Grafik br. 1 Spol ispitanika

Kada je riječ o godinama radnog staža, najveći broj ispitanika, preciznije rečeno njih 32 ili 45.1%, ima preko 21 godinu radnog staža. Opciju 16 – 20 godina radnog staža izabralo je 12 ispitanika, odnosno 16.9%. Po deset ispitanika (14.1%) izabralo je opcije 0 – 5 godina radnog staža i 11 – 15 godina radnog staža. Sedam ispitanika, odnosno 9.9%, ima 6 – 10 godina radnog staža.

Godine radnog staža:
71 odgovor

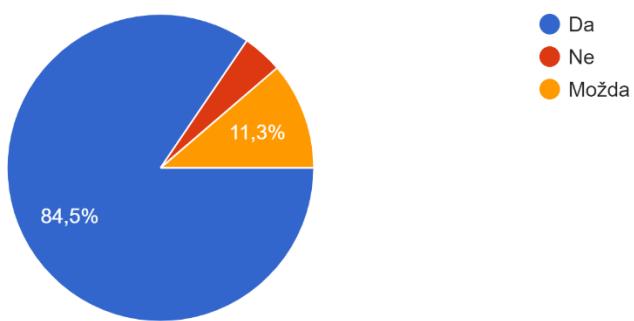
Grafik br. 2 Godine radnog staža

Kada je riječ o trećem pitanju, da li misija Brigade zračnih snaga i protivzračne odbrane pruža pomoć i podršku civilnim strukturama, većina ispitanika (njih 60, tj. 84.5%) odgovorilo je

potvrđno. Osam ispitanika ili 11.3% je odgovorilo sa „možda“, dok su tri ispitanika, odnosno 4.2%, odgovorili negativno.

Da li misija Brigade zračnih snaga i protivzračne odbrane pruža pomoć i podršku civilnim strukturama?

71 odgovor

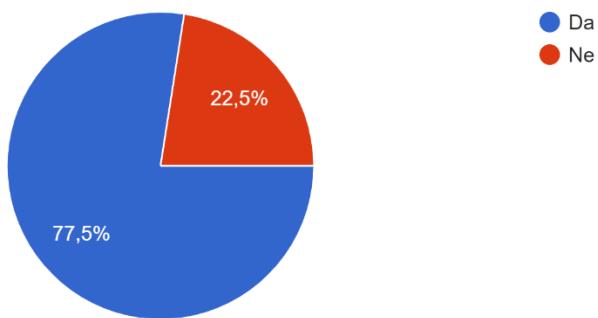

Grafik br. 3 Da li misija Brigade zračnih snaga i protivzračne odbrane pruža pomoć i podršku civilnim strukturama?

Na pitanje „Smatrate li da je sposobnost integrisane protivzračne odbrane uvjet za ulazak u NATO?“, 55 ispitanika (77.5%) je odgovorilo pozitivno, dok je 22.5%, odnosno 16 ispitanika, odgovorilo negativno. Ovim podacima potvrđena je prva izvedbena hipoteza „Sposobnost integrisane protivzračne odbrane je uvjet za ulazak u NATO.“

Smatrate li da je sposobnost integrirane protivzračne odbrane uvjet za ulazak u NATO?

71 odgovor

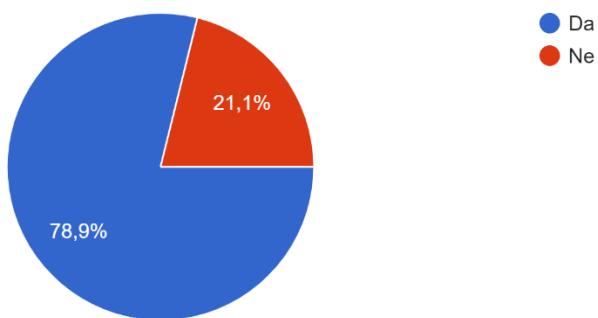

Grafik br. 4 Smatrate li da je sposobnost integrisane protivzračne odbrane uvjet za ulaza

Statistika je poprlično slična i na pitanju „Smatrate li da je uspostavljanje dominacije nad pojedinim zračnim prostorom uvjet za bolje vojno opskrbljivanje i mirnije kretanje na tlu“, gdje je 78.9%, tj. 56 ispitanika, odgovorilo pozitivno, a samo 15 ispitanika ili 21.1% odgovorilo je negativno.

Smatrate li da je uspostavljanje dominacije nad pojedinim zračnim prostorom uvjet za bolje vojno opskrbljivanje i mirnije kretanje na tlu?

71 odgovor

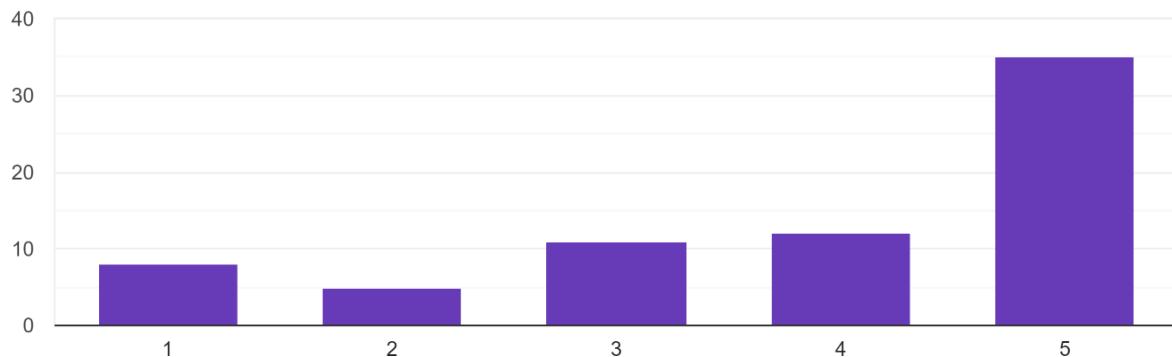

Grafik br. 5 Smatrate li da je uspostavljanje dominacije nad pojedinim zračnim prostorom uvjet za bolje vojno opskrbljivanje i mirnije kretanje na tlu?

Sljedeće pitanje je glasilo „Sudjelovanje pripremne komponente/rezervne jedinice znači održavanje vještina spremnosti i djelatne snage brigade ZS i PZO.“ Sa ovom izjavom se potpuno složilo 35 ispitanika, odnosno 49.3%. Dvanaest ispitanika, tj. 16.9%, se djelimično slaže sa navedenom izjavom, dok je 11 ispitanika (15.5%) neutralno. Djelimično neslaganje iskazalo je pet ispitanika ili 7%, dok je osam ispitanika (11.3%) iskazalo potpuno neslaganje.

Sudjelovanje pripremne komponete/rezervne jedinice znači održavanje vještina spremnosti i djelatne snage brigade ZS i PZO.

71 odgovor

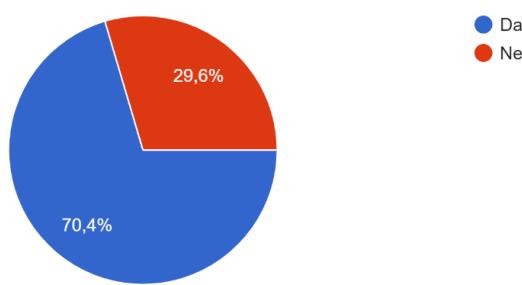

Grafik br. 6 Sudjelovanje pripremne komponente/rezervne jedinice znači održavanje vještina spremnosti i radne snage brigade ZS i PZO.

Sedmo pitanje se odnosilo na modernizaciju i glasilo je „Da li ste mišljenja da modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu?“ Većina ispitanika, odnosno njih 50 ili 70.4%, odgovorilo je pozitivno na ovo pitanje, dok je 29.6% ili 21 ispitanik odgovorio negativno. Ovom statistikom potvrđena je druga izvedbena hipoteza koja glasi: „Modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu.“

Da li ste mišljenja da modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu?

71 odgovor

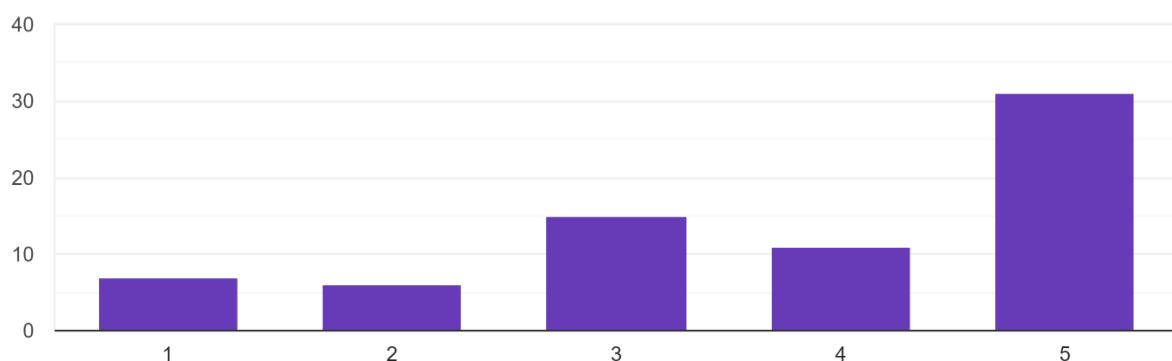

Grafik br. 7 Da li ste mišljenja da modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu?

Sa izjavom „Pilotna i bespilotna letjelica: Mehaničke razlike postoje, kontrola je sigurnija, a taktika, tehnika i procedura su iste.“ u osmom pitanju, potpuno se složio 31 ispitanik, odnosno 44.3%. Djelimično slaganje iskazalo je 11 ispitanika (15.7%), a 15 ispitanika (21.4%) je iskazalo neutralan stav po ovoj izjavi. Djelimično neslaganje sa navedenom tvrdnjom iskazalo je šest ispitanika (8.6%), dok je sedam ispitanika (10%) iskazalo potpuno neslaganje.

Pilotna i bespilotna letjelica: Mehaničke razlike postoje, kontrola je sigurnija, a taktika, tehnika i procedura su iste?

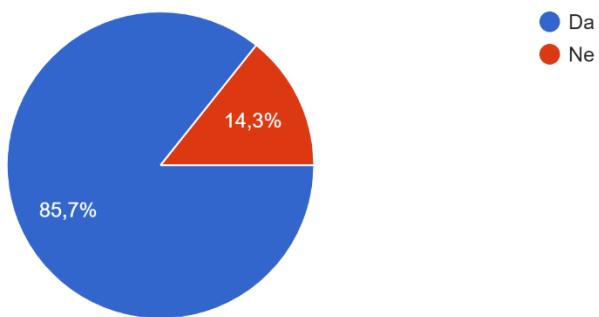
70 odgovora

Grafik br. 8 Pilotna i bespilotna letjelica: Mehaničke razlike postoje, kontrola je sigurnija, a taktika, tehnika i procedura su iste.

Statistikom odgovora na deveto pitanje će se potvrditi i treća izvedbena hipoteza koja glasi: „Budućnost postizanja uspješne misije je u finoj mješavini posadnih i besposadnih letjelica.“ Broj od 60 ispitanika, odnosno 85.7%, smatra da mješavina posadnih i besposadnih letjelica znači i uspješna misija, dok se 10 ispitanika ili 14.3% ne bi složilo sa ovim.

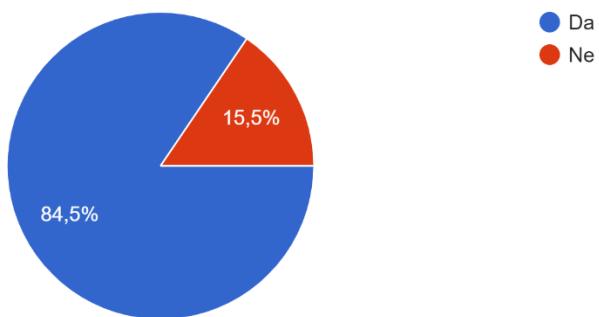
Smatram da je budućnost postizanja uspješne misije u finoj mješavini posadnih i besposadnih letjelica?
70 odgovora

Grafik br. 9 Smatram da je budućnost postizanja uspješne misije je u finoj mješavini posadnih i besposadnih letjelica.

Četvrta izvedbena hipoteza koja glasi „Uspostava trajne komunikacije i informacijske strukture sistema navođenja letjelica je u stalnom napredovanju i bilježi pozitivni pomak.“ potvrđena je odgovorima na deseto pitanje. Većina ispitanika, odnosno njih 60 ili 84.5%, potvrdjeno je odgovorilo na tvrdnju u ovom pitanju, dok je 11 ispitanika ili 15.5% odgovorilo negativno.

Uspostava trajne komunikacije i informacijske strukture sistema navođenja letjelica je u stalnom napredovanju i bilježi pozitivni pomak?
71 odgovor

Grafik br. 10 Uspostava trajne komunikacije i informacijske strukture sistema navođenja letjelica je u stalnom napredovanju i bilježi pozitivni pomak.

ZAKLJUČAK

Uloga brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u sistemu sigurnosti bi trebala biti dio sveobuhvatnog koncepta razvoja OS BIH, te da opisuje kako će u buduće brigada zračnih snaga i PZO OS BiH pružiti odgovornu i efikasnu ulogu u svjetlu budućeg operativnog i strateškog okruženja. Također, trebao bi prikazivati kako će u buduće brigada zračnih snaga i PZO OS BiH izvršavati svoje osnovne zadatke, nezavisno ili u sklopu udruženih i multinacionalnih snaga podržavajući ciljeve nacionalne sigurnosti BiH. Nadalje, treba da je vođen pravcem izraženim u strateškim dokumentima OS BiH, počevši od sigurnosne politike BiH pa do osnovnih doktrinarnih dokumenata koji su u upotrebi u OS BiH.

Uloga brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u sistemu sigurnosti u budućnosti kroz koncept razvoja i Plan razvoja i modernizacije OS BiH bi trebali biti komplementarni dokumenti. Koncept razvoja pruža kontekst za pravac u Plan razvoja i modernizacije, dok Plan razvoja i modernizacije predstavlja vjerodostojnu stazu prema projekcijama koncepta. Koncept razvoja brigade zračnih snaga i PZO treba da uzima trenutne glavne zadatke zračnih snaga koje su zacrtane u zakonu o odbrani i trenutnoj misiji brigade zračnih snaga i PZO, te na osnovu budućeg okruženja postavljenog u strateškim dokumentima BiH bi trebalo da opisuje kako će se brigada zračnih snaga i PZO razvijati i provoditi svoje osnovne zadatke u svrhu sveukupne nacionalne sigurnosti BiH sa izazovima u budućem okruženju. On treba da pruža sliku budućih operacija koje OS BiH i sigurnosni sistem u BiH žele da postignu, opisujući željeno stanje za razvoj snaga. Kao koncept razvoja snaga on podliježe ispitivanju, procjeni i ocjeni kako bi se potvrdile njegove ideje ili predložile bolje alternative.

Trenutno da bi brigada zračnih snaga i PZO OS BiH u sistemu sigurnosti kroz Plan modernizacije ispunila željena očekivanja trebalo bi da prikazuju institucionalni kurs za prelazak iz trenutnog stanja u onaj sličan budućim snagama opisan u konceptu razvoja zračnih snaga OS BiH u budućnosti. Brigada zračnih snaga i PZO OS BiH treba biti organizovana, obučena i opremljene da pruži operativne snage u svrhu olakšavanja izvođenja operacija. Imperativi i vektori se moraju ocrtati kroz njenu ulogu i Plan razvoja i modernizacije OS BiH kao i radnje koje se trebaju poduzeti kako bi se postigao željeni cilj predstavljen konceptom.

Dok koncept razvoja zračnih snaga OS BiH prikazuje brigadu zračnih snaga i PZO koja koristi napredne tehnike i tehnologije na inovativne načine u cilju odvraćanja i poraza protivnika, on

također naglašava da se priroda ratnih sukoba neće bitno mijenjati u skorijoj budućnosti. Rat će i dalje biti sukob volje između protivnika koji razmišljaju i dogodit će se u okruženju neizvjesnosti i brzih promjena. Međutim, karakter ratovanja postaje sve manje predvidiv, a sve složeniji. Nijedna tehnologija ili tehnika neće eliminisati metaforičnu maglu i trenje rata, a protivnici koji žele ostvariti svoje ciljeve neće ignorisati nijednu vojnu prednost kao ni nedostatak. Dok će rat ostati instrument politike, s pridruženim ograničenjima i određenim zadcima za vojne snage, navigacija u odnosu između politike i rata biti će još složenija u i onako složenoj budućnosti.

Sve četiri izvedbene hipoteze:

1. Sposobnost integrisane protivzračne odbrane je uvjet za ulazak u NATO.
2. Modernizacija podrazumijeva mnogo prenosivog sa borbenih aviona na računarsku konzolu.
3. Budućnost postizanja uspješne misije je u finoj mješavini posadnih i besposadnih letjelica.
4. Uspostava trajne komunikacije i informacijske strukture sistema navođenja letjelica je u stalnom napredovanju i bilježi pozitivni pomak.

su potvrđene kroz rezultate istraživanja.

Na osnovu stečenog uvida u organizaciju, strukturu i funkcioniranje postojećeg sistema Civilne zaštite u BiH, na svim nivoima njegove organizacije, može se konstatovati da je sistem vrlo složen i često nedovoljno funkcionalan. Specifičnosti koncentracije moći odlučivanja u vanrednim situacijama i organizacije snaga uvjetovane su ustavnim i zakonskim odredbama i dodatno opterećene negativnim društveno-ekonomskim i političkim okruženjem. Provedba opisanih mjera civilne zaštite koje se poduzimaju u krizi situacije i ne pruža podršku koja je neophodna za zaštitu građana u slučaju prirodnih i drugih katastrofa.

Zakonski je uređeno pitanje sistema zaštite i spašavanja u BiH, kao i mjesto i uloga brigade zračnih snaga i PZO, kao i OS BiH u tom sistemu. Uloga brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u svim zakonima i podzakonskim aktima definirana je kao podrška civilnim strukturama čak i kada su civilne strukture iscrpile sve svoje resurse, odnosno kada nemaju potrebne ili dovoljne resurse za odgovor na prirodnu ili drugu katastrofu. U okviru saradnje Ministarstva sigurnosti BiH i Ministarstva odbrane BiH, Sporazum o saradnji i SOP angažman OS BiH u slučaju prirodnih i

drugih nepogoda, predstavlja značajan korak u definiranju načina angažovanja OS BiH, pa tako i brigade zračnih snaga i PZO u vanrednim situacijama. Međutim, entitetski zakoni o zaštiti i spašavanju nisu dovoljno precizni kada je u pitanju način angažiranja OS BiH, jer pojam "iscrpljenih civilnih resursa", kao i način traženja pomoći od OS BiH (ko i koji traži angažman OS BiH). Uz Zakon o odbrani i obavezu poštivanja drugih zakonskih rješenja koja se odnose na korištenje OS BiH u vanrednim situacijama, OS BiH su izradile niz pravilnika, priručnika i SOP-a koji detaljnije definišu aktivnosti OS BiH članovi za pomoć civilnim vlastima u hitnim slučajevima. Postoje određene razlike u ovim dokumentima koje se mogu primijetiti kada se primjenjuju u stvarnim situacijama, a njihovoj reviziji se kontinuirano pristupa, djelomično ili u cijelosti.

Stalni angažman brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u provođenju pomoći civilnim strukturama u kriznim situacijama pokazuje da u OS BiH ne postoje određeni dokumenti koji su vrlo važni i koji regulišu aktivnosti OS BiH poput prijema civila u letjelice i kasarne i njihov način života i rada, boravak u vojnom području, skladištenje civilnih sredstava i humanitarne pomoći u kasarnama OS BiH, postupanje s mrtvim tijelima ljudi i stoke pronađenim u zoni opasnosti u kojoj se nalaze OS BiH angažovani i slično. Sva ova nedefinirana pitanja potrebno je regulirati kako bi se olakšalo angažiranje komandi i jedinica OS BiH u pružanju pomoći civilnim strukturama u odgovoru na hitne slučajeve.

Ono što, u smislu resursa, uveliko ograničava angažman brigade zračnih snaga i PZO OS BiH u pružanju pomoći civilnim vlastima u hitnim situacijama, je tehnika koja je u lošem i neispravnom stanju, a sistem nabavke i održavanja još nije uhvaćen u OS BiH u sposobnost da omogući potreban nivo održavanja imovine. Iako brigada zračnih snaga i PZO OS BiH ima zavidne ljudske resurse, koji se u kratkom roku mogu angažirati i poslati na ugrožena područja, pitanje tehnike i tehnologije ograničava mogućnosti brigade. Ispravnost sredstava helikoptera je 16%, a ispravnost opreme i vozila samo 10% kada je u pitanju teretni program. Tokom poplava 2014. godine korištena su sva raspoloživa sredstva OS BiH koja su bila ispravna i uspješno odgovorila na izazov, koliko je to bilo moguće u to vrijeme, a može se samo zamisliti kapacitet koji bi OS BiH imale da su sredstva ispravna i dostupna za izvršavanje ovih zadataka. Stoga je potrebno poboljšati sistem popravke vozila, nabavke rezervnih dijelova i logistike općenito, kako bi se sredstva dovela na nivo operativnosti tako bi omogućili angažman civilnim vlastima

kvalitetniju podršku brigade zračnih snaga i PZO u vanrednim situacijama u punom kapacitetu . To se može postići različitim donacijama, boljom raspodjelom sredstava u budžetu i izmjenama Zakona o javnim nabavkama BiH. Osnovni zaključak je da se obuka i opremanje brigade zračnih snaga i PZO OS BiH i njena uloga u sistemu sgurnosti u svim fazama upravljanja vanrednim situacijama u BiH, mora podići na viši nivo.

Ljudi, kao resurs brigade zračnih snaga i PZO OS BiH, vrlo su važni. To omogućava brigadi angažovanje velikog broja pripadnika u relativno kratkom vremenskom periodu, što se ne može očekivati od civilnih struktura, osim ako su izravno ugroženi. Osim toga, službenici su obučeni za planiranje i organizaciju svog rada, što može doprinijeti radu štaba civilne zaštite, odnosno štaba za hitne slučajeve. S druge strane, kao penzionisani pripadnici brigade zračnih snaga i PZO OS BiH, lokalne zajednice bi ih trebale prepoznati kao značajan resurs kada je u pitanju organizacija, komandovanje i upravljanje aktivnostima zaštite i spašavanja, te ih treba aktivno uključiti u sistem zaštite i spašavanja.

Kada je u pitanju struktura brigade zračnih snaga i PZO OS BiH i njeno prilagođavanje potrebama kako bi se civilnim vlastima pomoglo u hitnim slučajevima, tada se može govoriti o određenim nedostacima. Posebno treba spomenuti nepostojanje Uprave za civilno-vojnu saradnju u OS BiH, kao i sektora za civilno-vojnu saradnju u Ministarstvu odbrane BiH, koji ovom pitanju ne pridaje dovoljan značaj . Svi bataljoni OS BiH, a posebno helikopterski skvadroni, moraju imati oficire za civilno-vojnu saradnju, jer su to osnovne jedinice s kojima civilne strukture surađuju i od kojih očekuju pomoć.

Kako bi se omogućilo uspješnije izvršavanje zadataka pomoći civilnim strukturama u izvanrednim situacijama, potrebno je izraditi planove za formiranje namjenskih jedinica za pojedinačne hitne slučajeve. Posebnu pažnju treba posvetiti osnivanju helikopterske jedinice za gašenje požara zasnovane na SAR jedinici za BHDC. Osnova za formiranje ove jedinice, kapaciteta četiri helikoptera i dvije posade po helikopteru, je saznanje da se vatrica mora što prije ugasiti, a upotreba helikoptera najekonomičnija i efikasan u gašenju požara i u završnim fazama požara (kada su požari malih razmjera i kada su turbulencije minimalne). Osim toga, iskustva pilota pokazuju da se upotreba helikoptera odgađa i da se traže kad požar izmakne kontroli. Formiranjem ove jedinice, koja bi se odnosila na OKC BiH -112 i uz odobrenje Predsjedništva za njeno privremeno formiranje i angažovanje u ljetnim mjesecima na poziv OKC BiH - 112, te

uz odobrenje ministra odbrane BiH, brigada zračnih snaga i PZO OS BiH postao bi sastavni dio sistema zaštite i spašavanja u BiH, a njeno angažovanje bilo bi brzo i efikasno. Poseban značaj ove jedinice ogledao bi se u modernizaciji postojećih helikoptera koji se koriste u OS BiH, kao i nabavci aviona za navedene zadatke i dodatne vatrogasne opreme (PP kante za helikoptere UH-1H). Time bi se povećali kapaciteti i razvila sposobnost brigade zračnih snaga i PZO OS BiH da odgovore na požare velikih razmjera. Kao pokazatelj potrebe razvoja navedenih sposobnosti je omjer uloženih i dobivenih gdje sve moguće analize pokazuju da su uložena sredstva u sprječavanje i lokalizaciju požara uvijek višestruko manja od iznosa procijenjene štete. Iz svega navedenog i objašnjeno, kao i dokazanog uloga brigade zračnih snaga i PZO OS BiH je višestruka i značajna, s tim da se mora poraditi na planu razvoja i modernizacije tehnike, kao i na obuci i planiranju i zanavljanju kadra, pogotovo letača tehničara.

SKRAĆENICE

BD – Brčko Distrikt BiH

BG – borbena grupa

BiH – Bosna i Hercegovina

Brigada ZS – Brigada Zračnih Snaga

CIPS - Citizens Identification Protection System

CZ – Civilna zaštita

EU – Europska unija

EUFOR - European Union force

FBiH – Federacija Bosne u Hercegovine

MO BiH – Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

NATO – Sjeverono-atlanski savez

NUS – Neeksplodirana ubojita sredstva

OKC BiH - Operativno-komunikacijski centar

OSBiH – Oružane snage Bosne i Hercegovine

PVJ – Jedinice zaštite od požara

PZO – protivzračna odbrana

RBiH – Republika Bosna i Hercegovina

RS – Republika Srpska

RZ – ratno zrakoplovstvo

UN – Ujedinjene nacije

VOJIN – vazdušno osmatranje, javljanje i navođenje

VOSt – vizuelna osmatračka stanica

ZiS – Zaštita i spašavanje

ZTS – združeni taktički sastav

LITERATURA

Air Force Basic Doctrine-Volume 1, 2015, Curtis E. LeMay Center for Doctrine Development and Education.

Air Force Technology, dohvaćeno sa <https://www.airforce-technology.com>

Airbus, dohvaćeno sa <https://www.airbus.com>

AJP-3.3 "Allied Joint Doctrine For Air and Space Operations", 2016, NATO standardization office.

Army Technology, dohvaćeno sa <https://www.army-technology.com>

Bell, dohvaćeno sa <https://www.bellflight.com>

Bijela knjiga obrane BiH, 2005), preuzeto 9. ožujka 2020 sa <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/bijela-knjiga-hr.pdf>

Bljesak Info, 13. prosinac 2019, Oružane snage BiH nabavljaju nove helikoptere, preuzeto 18. travnja 2020 sa BH Internet magazina: <https://www.bljesak.info/vijesti/flash/oruzane-snage-bih-nabavljaju-nove-helikoptere/295284>

Danilović, A., Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana, Split, 1973;

Hrvatska enciklopedija, 2020, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, preuzeto 25. veljače 2020 sa Mrežnog izdanja: <http://www.enciklopedija.hr>

Ileto, L. 2019, An outsider's perspective on Operational, preuzeto 18. travnja 2020 sa allonline365.com: <https://allonline365.com/operational-agility-what-does-it-actually-mean-for-your-business/>

Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine, dohvaćeno sa <http://mod.gov.ba>

MO BiH, 2019, Informacija o realizaciji Akcionog plana implementacije "Plana razvoja i modernizacije Oružanih snaga BiH 2017- 2027".

Nova Zora, 2020, U kojem smjeru treba ići modernizacija OS BiH, preuzeto 18. travnja 2020 sa Internet portala: <https://nova-zora.com/analiza-u-kojem-smjeru-treba-ici-modernizacija-oruzanih-snaga-bih/>

Odbambena politika Bosne i Hercegovine, 2008, Predsjedništvo BiH, broj: 01-011- 297851/08 od 26.11.2008. godine, preuzeto 9. ožujka 2020 sa http://www.mod.gov.ba/slike2014/02.28.20_2_Odbambena%20politika%20BiH.pdf

Oružane snage Bosne i Hercegovine, dohvaćeno iz <http://os.mod.gov.ba>

OTP 3-0 "Operacije", 2017, ZOI D OS BiH.

Pravilo letenja OS BiH, 2017, "Službeni glasnik BiH" broj: 22/17, preuzeto 4. svibnja 2020 sa <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/zLbplLargoo=>

Radaković, I. 2017, Razlike u testovima agilnosti košarkaša i košarkašica kadetskog i juniorskog uzrasta, Diplomski rad, preuzeto 18. travnja 2020 sa: https://bib.irb.hr/datoteka/950797.radakovic_igor_kif_2017_diplo_sveuc.pdf

Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006, Predsjedništvo BiH, broj: 01-011- 142351/06 od 08.02.2006. godine, preuzeto 9. ožujka 2020 sa http://www.mod.gov.ba/slike2014/02.28.20_1_Sigurnosna%20politika%20BiH.pdf

Sjevernoatlanski ugovor, 1949, preuzeto 24. travnja 2020 sa <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/sjevernoatlantski-ugovor/>

Strategija oružane borbe, SSNO, 1977. godine;

Taktičko-tehnički priručnik, DSNO; 1967;

Todorović, A.; Cerić, M.; Bolfek, T.; Taktika ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane i ratne mornarice; Beograd, 1980.

TP-1 „Doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine“, 2016, ZOiD OS BiH.

Upotreba RV i PVO, SSNO, 1975;

Vego, M., 2009, Joint Operational Warfare: Theory and Practice, Newport, U.S. Naval War College.

Okvirni zakon o _____

<http://msb.gov.ba/Zakoni/zakoni/default.aspx?id=1721&langTag=bs-BA>

Zakon o _____

o

<http://www.mod.gov.ba/afoto2016/Standardne%20operativne%20procedure%20angaziranja%20OS%20BiH.pdf>

Zakon o državnoj službi u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH, br. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/0, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17)

Zakon o obrani Bosne i Hercegovine, 2005, „Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05, preuzeto 9. ožujka 2020 sa <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-odbrani-bs.pdf>.

Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, 2005, „Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05, 53/07 i 59/09, 41/16, preuzeto 9. ožujka 2020 sa <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-sluzbi-bs.pdf>

Sporazum o _____; <http://msb.gov.ba/docs/?id=3802>

ZDP 30 "Združene operacije", 2017, GS OS RH.

Značenje reči, dohvaćeno sa <https://www.znacenjereci.com>

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

Stranica 1 od 1

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre:
Predmet:

Sigurnosne i mirovne studije

Nacionalna sigurnost i demokratsko društvo (4+1)

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime:

Džemal Aljović

Naslov rada:

Uloga Ureda za reviziju institucija u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine

Vrsta rada:

Završni magistarski rad

Broj stranica:

76

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum :

Potpis

Sarajevo, 17.09.2021. godine